

Przedmiotowy system oceny

---

z języka polskiego w klasach gimnazjum

OGÓLNE KRYTERIA OCENIANIA DLA KLASY I

GIMN. – j.polski

SŁUCHANIE

Na poziomie podstawowym uczeń:

- uważnie słucha wypowiedzi kolegów i nauczyciela,
- wyraża prośbę o powtórzenie wypowiedzi,
- słucha nagrania wzorcowej recytacji,
- określa tematykę wysłuchanego utworu,
- rozumie polecenia,
- wymienia informacje zawarte w wysłuchanym tekście,
- rozróżnia teksty o charakterze informacyjnym i perswazyjnym,
- rozpoznaje smutek, radość, kpinę, ironię jako wyrazy intencji wypowiedzi.

Na poziomie ponadpodstawowym uczeń:

- słucha i rozumie wypowiedzi kolegów oraz nauczyciela jako aktywny uczestnik sytuacji komunikacyjnej, zwłaszcza w czasie pracy grupowej,
- słucha nagrań recytacji utworów poetyckich i prozatorskich, dostrzega środki wyrazu artystycznego tekstu oraz sposobu jego prezentacji,
- selekcjonuje informacje z wysłuchanego tekstu,
- rozpoznaje intencję nadawcy wysłuchanego tekstu.

CZYTANIE TEKSTÓW PISANYCH I ODBIÓR INNYCH TEKSTÓW KULTURY

Na poziomie podstawowym uczeń:

- czyta teksty współczesne i dawne,
- odczytuje tekst na poziomie dosłownym,
- rozpoznaje i wybiera z tekstu najważniejsze informacje,
- rozpoznaje nadawcę i adresata wypowiedzi,
- dostrzega różnorodne motywy postępowania bohaterów,
- w odczytywanym utworze rozpoznaje podstawowe wartości, takie jak przyjaźń, wierność, patriotyzm,
- czyta utwory liryczne i nazywa cechy liryki jako rodzaju literackiego,
- odróżnia osobę mówiącą w wierszu od autora tekstu,
- nazywa podstawowe środki wyrazu artystycznego wypowiedzi,
- rozpoznaje obrazy poetyckie,
- rozróżnia takie gatunki poezji, jak pieśń, hymn,
- rozpoznaje elementy konstrukcyjne świata przedstawionego w utworze,
- odróżnia fikcję literacką od rzeczywistości,
- rozumie znaczenie terminów *realizm* i *fantastyka*,
- zna cechy gatunkowe noweli, powieści, opowiadania,
- rozróżnia narrację pierwszo- i trzecioosobową,
- rozpoznaje w tekście epickim fragmenty opowiadania i opisu,
- zna cechy literatury dydaktycznej,
- rozpoznaje cechy gatunkowe bajki i ballady,
- rozpoznaje cechy dramatu jako rodzaju literackiego,
- rozumie podstawowe terminy związane z dramatem,

- wyszukuje potrzebne informacje w encyklopedii i słownikach (ortograficznym, języka polskiego, wyrazów obcych, wyrazów bliskoznacznych),
- wyszukuje informacje w spisie treści, indeksie, przypisach,
- odróżnia teksty publicystyczne od innych tekstów,
- wyszukuje informacje w tekście popularnonaukowym oraz prawnym,
- rozpoznaje językowe i pozajęzykowe środki perswazji w reklamie prasowej,
- identyfikuje symbole występujące w malarstwie,
- rozumie znaczenie terminów *adaptacja filmowa* i *adaptacja teatralna*,
- dostrzega funkcje pozajęzykowych środków wyrazu w sztuce filmowej i teatralnej,
- rozumie rolę reżysera, aktora, scenografa, charakteryzatora w procesie powstawania filmu lub przedstawienia teatralnego,
- rozpoznaje związki między dziełem literackim a plastycznym,
- wskazuje elementy tragizmu i komizmu w dziele literackim.

Na poziomie ponadpodstawowym uczeń:

- płynnie czyta teksty współczesne i dawne, stosując się do zasad poprawnej interpunkcji, akcentowania i intonacji, oraz uwzględnia budowę wersyfikacyjną, a także organizację rytmiczną utworu poetyckiego,
- próbuje interpretować głosowo czytany lub wygłaszany z pamięci tekst,
- odczytuje tekst na poziomie metajęzykowym,
- określa funkcję przeczytanego tekstu,
- określa nadawcę i odbiorcę wypowiedzi,
- wyjaśnia tytuł utworu, omawia funkcję motto, puenty i punktu kulminacyjnego w utworze,
- wyjaśnia motywy postępowania bohaterów, wartościuje ich zachowania i postawy w odniesieniu do ogólnie przyjętych zasad moralnych,
- dostrzega perswazję i wartościowanie w czytany tekście,
- określa cechy liryki jako rodzaju literackiego i ilustruje je na przykładach,
- określa funkcję środków artystycznego wyrazu, takich jak epitet, porównanie, przenośnia, wyraz dźwiękonaśladowczy, pytanie retoryczne, symbol, alegoria,
- analizuje wyodrębnione obrazy poetyckie,
- rozpoznaje i analizuje cechy gatunkowe pieśni, hymnu,
- analizuje elementy konstrukcyjne świata przedstawionego utworu,
- posługuje się terminami *realizm* i *fantastyka*,
- uzasadnia przynależność gatunkową przykładowej noweli, powieści, opowiadania,
- wskazuje w balladzie elementy typowe dla różnych rodzajów literackich,
- posługuje się terminami związanymi z dramatem jako rodzajem literackim,
- korzysta z encyklopedii i słowników (ortograficznego, języka polskiego, wyrazów obcych, wyrazów bliskoznacznych),
- posługuje się spisem treści, indeksem, przypisami,
- uzasadnia przynależność tekstu prasowego do publicystyki,
- posługuje się informacją wyszukaną w tekście popularnonaukowym,
- analizuje językowe i pozajęzykowe środki perswazji w reklamie prasowej,
- interpretuje symbole występujące w malarstwie,
- posługuje się terminami *adaptacja filmowa* i *adaptacja teatralna*,
- określa funkcję pozajęzykowych środków wyrazu w sztuce filmowej i teatralnej,
- określa rolę reżysera, aktora, scenografa, charakteryzatora w procesie powstawania filmu lub przedstawienia teatralnego,

- wyjaśnia związki między dziełem literackim a plastycznym,
- analizuje elementy tragizmu i komizmu w dziele literackim.

MÓWIENIE

Na poziomie podstawowym uczeń:

- wypowiada się na podany temat,
- zachowuje trójdzielną kompozycję wypowiedzi,
- unika zbędnych powtórzeń wyrazowych,
- dba o poprawność gramatyczną wypowiedzi,
- zna zasady poprawnej wymowy,
- stosuje się do zasad poprawnego akcentowania wyrazów i zdań,
- wyraża własne zdanie i popiera je argumentami,
- rozróżnia środki językowe w zależności od adresata wypowiedzi w oficjalnych i nieoficjalnych sytuacjach mówienia,
- uczestniczy w dyskusji zgodnie z zasadami kultury,
- opisuje wygląd postaci, przedmiotu, krajobraz, sytuację,
- opowiada treść utworu jedno- i wielowątkowego,
- streszcza tekst literacki i popularnonaukowy według wcześniej przygotowanego planu,
- opisuje cechy postaci fikcyjnej,
- nazywa uczucia własne i bohaterów literackich,
- dostrzega zjawisko brutalności słownej, kłamstwo i manipulację,
- wygłasza z pamięci tekst poetycki i stosuje się do zasad interpunkcji oraz intonacji zdaniowej,
- uczestniczy w omówieniu recytacji własnej, koleżanek i kolegów.

Na poziomie ponadpodstawowym uczeń:

- płynnie mówi na podany temat, zachowując spójność i logikę wypowiedzi,
- świadomie porządkuje treści zgodnie z trójdzielną kompozycją wypowiedzi,
- stosuje zasady poprawności stylistycznej, językowej,
- wyraźnie i poprawnie wymawia wyrazy,
- poprawnie akcentuje wyrazy i zdania,
- uzasadnia własne zdanie za pomocą rzeczowych argumentów,
- dobiera środki językowe w zależności od adresata wypowiedzi w oficjalnych i nieoficjalnych sytuacjach mówienia,
- aktywnie uczestniczy w dyskusji, używając środków językowych wyrażających stosunek mówiącego do przedstawianych treści i nawiązując do wypowiedzi przedmówców,
- posługuje się opisem postaci, krajobrazu, sytuacji,
- dobiera odpowiednie środki językowe, opowiada treść utworu,
- charakteryzując postać fikcyjną, ocenia jej postawę i wyjaśnia motywy działania,
- analizuje uczucia własne i bohaterów literackich,
- świadomie wystrzega się brutalności słownej, kłamstwa i manipulacji w wypowiedzi ustnej,
- próbuje interpretować głosowo wygłaszany tekst, m.in. przez prawidłowe stosowanie pauz w tekście zawierającym przerzutnie,
- krytycznie, rzeczowo omawia i ocenia recytację własną, koleżanek i kolegów.

PISANIE

Na poziomie podstawowym uczeń:

- tworzy plan dłuższej wypowiedzi,
- pisze na podany temat, starając się zachować przejrzystą kompozycję logicznej i spójnej wypowiedzi,
- stosuje akapity,
- stara się zachować poprawność językową tworzonego tekstu,
- dba o estetykę zapisu oraz poprawność ortograficzną i interpunkcyjną,
- układa tekst, który zawiera prośbę, przeprosiny,
- uzasadnia swoje zdanie,
- redaguje opis postaci, krajobrazu, list prywatny, kartkę z dziennika, notatkę, streszczenie, zaproszenie, ogłoszenie, przepis kulinarny,
- pisze opowiadanie odtwórcze i opowiadanie twórcze z dialogiem,
- potrafi zastosować narrację pierwszo- i trzecioosobową,
- opisuje postaci rzeczywiste i fikcyjne,
- z pomocą nauczyciela opisuje dzieło malarskie,
- układa tekst o trójdzielnej kompozycji na tematy mu bliskie, w którym uzasadnia własne zdanie,
- zna słownictwo oceniające i wyrazy modalne precyzujące stosunek piszącego do wyrażanych treści,
- dokonuje starannej redakcji tekstu napisanego ręcznie.

Na poziomie ponadpodstawowym uczeń:

- pisze wypowiedź logiczną, spójną, przejrzystą pod względem kompozycyjnym i poprawną pod względem językowym, ortograficznym oraz interpunkcyjnym,
- dobierając odpowiednie słownictwo, tworzy tekst wyrażający intencję nadawcy, np. prośbę, przeprosiny,
- posługuje się odpowiednimi argumentami i przykładami w celu uzasadnienia własnego zdania,
- posługując się odpowiednim słownictwem, redaguje opis, opowiadanie, opis sytuacji, charakterystykę postaci, kartkę z pamiętnika, recenzję, sprawozdanie, pisma użytkowe, m.in. instrukcje, notatkę w postaci tekstu ciągłego, tabeli, wykresu, mapy pamięci, planu (także dwustopniowego),
- przekształca tekst epicki w scenopis filmowy,
- dokonuje starannej redakcji tekstu napisanego na komputerze (formatuje tekst, dobiera rodzaj czcionki i stosuje właściwe odstępy, wyznacza marginesy).

SZCZEGÓŁOWE KRYTERIA OCENIANIA DLA KLASY I

Ocenę **niedostateczną** otrzymuje uczeń, który nie spełnia wymagań kryterialnych na ocenę dopuszczającą.

Ocenę **dopuszczającą** otrzymuje uczeń, który:

SŁUCHANIE

- uważnie słucha wypowiedzi kolegów i nauczyciela,
- wyraża prośbę o powtórzenie wypowiedzi,
- słucha nagrania wzorcowej recytacji,
- mówi na temat najważniejszych treści wysłuchanego utworu,
- rozumie polecenia,
- rozpoznaje fragmenty informacyjne i perswazyjne w wysłuchanym tekście,
- rozpoznaje smutek, radość jako wyraz intencji wypowiedzi.

CZYTANIE TEKSTÓW PISANYCH I ODBIÓR INNYCH TEKSTÓW KULTURY

- czyta teksty współczesne i dawne,
- odczytuje tekst na poziomie dosłownym,
- rozpoznaje w tekście najważniejsze informacje,
- wskazuje nadawcę i adresata wypowiedzi,
- dostrzega różne motywy postępowania bohaterów,
- odczytując sens utworu, dostrzega podstawowe wartości, takie jak przyjaźń, wierność, patriotyzm,
- czyta utwory liryczne i zna cechy liryki jako rodzaju literackiego,
- odróżnia osobę mówiącą w wierszu od autora tekstu,
- zna podstawowe środki wyrazu artystycznego wypowiedzi,
- rozpoznaje obrazy poetyckie w utworze,
- zna cechy pieśni, hymnu,
- wymienia elementy konstrukcyjne świata przedstawionego w utworze,
- wie, czym się różni fikcja literacka od rzeczywistości,
- zna cechy gatunkowe noweli, powieści, opowiadania,
- rozróżnia narrację pierwszo- i trzecioosobową,
- rozpoznaje w tekście epickim fragmenty opowiadania i opisu,
- zna cechy gatunkowe bajki,
- odróżnia dramat od innych rodzajów literackich,
- wyszukuje informacje w encyklopedii i słowniku ortograficznym oraz słowniku języka polskiego,
- posługuje się spisem treści,
- wyszukuje informacje w tekście popularnonaukowym,
- dostrzega symbole występujące w malarstwie,
- zna terminy *adaptacja filmowa* i *adaptacja teatralna*,
- wymienia osoby uczestniczące w procesie powstawania przedstawienia teatralnego oraz filmu (reżyser, aktor, scenograf, charakteryzator),
- zauważa związki między dziełem literackim a dziełem plastycznym,

- rozróżnia elementy tragizmu i komizmu w dziele literackim.

MÓWIENIE

- wypowiada się na podany temat,
- unika zbędnych powtórzeń wyrazowych,
- unika błędów gramatycznych,
- zna zasady poprawnej wymowy,
- zna zasady poprawnego akcentowania wyrazów i zdań,
- podejmuje próby uczestniczenia w dyskusji,
- opisuje wygląd postaci, przedmiotu, krajobraz,
- opowiada treść utworu,
- streszcza prosty tekst literacki lub popularnonaukowy,
- podaje cechy postaci fikcyjnej,
- mówi o uczuciach własnych i postaci literackich,
- wygłasza z pamięci tekst poetycki.

PISANIE

- tworzy plan dłuższej wypowiedzi,
- pisze na temat,
- stara się zachować poprawność językową, ortograficzną i interpunkcyjną tekstu,
- stara się o estetyczny zapis wypowiedzi,
- układa tekst, który zawiera prośbę, przeprosiny,
- podejmuje próbę opisu postaci i krajobrazu, pisze list prywatny i oficjalny, kartkę z dziennika i z pamiętnika, zaproszenie, ogłoszenie, notatkę, streszczenie,
- wyraża swoje zdanie,
- pisze opowiadanie odtwórcze i twórcze, wie, jak umieścić dialog w tekście,
- opisuje postaci rzeczywiste i fikcyjne,
- rozróżnia narrację pierwszo- i trzecioosobową,
- opisuje elementy dzieła malarskiego,
- układa tekst o trójdzielnej kompozycji na bliskie mu tematy.

NAUKA O JĘZYKU

- stosuje wiedzę językową w zakresie:
  - fonetyki (zna różnicę między głóską a literą; rozróżnia samogłoski i spółgłoski, głoski dźwięczne, bezdźwięczne, ustne, nosowe; wie, na czym polega zjawisko upodobnień pod względem dźwięczności i uproszczeń grup spółgłoskowych),
  - słowotwórstwa i słownictwa (wie, czym jest podstawa słowotwórcza, formant, rdzeń, rodzina wyrazów; rozumie różnicę między wyrazem pokrewnym a bliskoznacznym),
  - fleksji (rozpoznaje odmienne i nieodmienne części mowy; poprawnie zapisuje nazwy własne; stara się poprawnie używać różnych form rzeczowników, stopniuje przymiotniki, poprawnie używa liczebników w datach, stara się używać zaimków; łączy wyrazy w zdaniu i zdania za pomocą spójników, stosuje wypowiedzenia wykrzyknikowe),
  - składni (rozróżnia zdanie i równoważnik zdania; ma świadomość logicznej budowy wypowiedzenia pojedynczego i z pomocą nauczyciela dokonuje jego rozbioru logicznego; określa formę gramatyczną wyrazów w zdaniu, odróżnia zdanie złożone współrzędnie od zdania złożonego podrzędnie),

- świadomie wzbogaca zasób własnego słownictwa o przysłowia, powiedzenia, frazeologizmy itp.

Ocenę **dostateczną** otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania kryterialne na ocenę dopuszczającą oraz:

SŁUCHANIE

- świadomie uczestniczy w sytuacji komunikacyjnej przez uważne słuchanie wypowiedzi innych jej uczestników,
- żywo reaguje na wypowiedzi kolegów i nauczyciela, m.in. prosi o jej powtórzenie, uzupełnienie, wyjaśnienie,
- określa tematykę wysłuchanego utworu,
- rozróżnia teksty o charakterze informacyjnym i perswazyjnym,
- wybiera potrzebne informacje z wysłuchanego tekstu,
- rozpoznaje kpinę i ironię jako wyraz intencji wypowiedzi.

CZYTANIE TEKSTÓW PISANYCH I ODBIÓR INNYCH TEKSTÓW KULTURY

- podejmuje próby odczytania różnych tekstów współczesnych i dawnych na poziomie przenośnym,
- wybiera z tekstu najważniejsze informacje,
- określa nadawcę i adresata wypowiedzi,
- nazywa różne motywy postępowania bohaterów,
- odczytując sens utworu, odwołuje się do podstawowych wartości, takich jak przyjaźń, wierność, patriotyzm,
- nazywa cechy liryki jako rodzaju literackiego, identyfikuje je w tekście poetyckim,
- określa osobę mówiącą w wierszu,
- nazywa podstawowe środki wyrazu artystycznego wypowiedzi, potrafi wskazać w tekście epitet, przenieśnię, porównanie,
- wyodrębnia w tekście obrazy poetyckie,
- rozróżnia takie gatunki poezji, jak pieśń, hymn,
- identyfikuje elementy świata przedstawionego w utworze,
- odróżnia fikcję literacką od rzeczywistości,
- rozumie znaczenie terminów *realizm* i *fantastyka*,
- odróżnia cechy gatunkowe noweli, powieści, opowiadania,
- podaje przykłady utworów należących do literatury dydaktycznej,
- zna cechy literatury dydaktycznej, wymienia cechy bajki i ballady,
- zna cechy dramatu jako gatunku literackiego i rozumie podstawowe terminy związane z dramatem,
- wyszukuje potrzebne informacje w encyklopedii, słowniku ortograficznym, języka polskiego, wyrazów bliskoznacznych i wyrazów obcych,
- wyszukuje informacje w spisie treści, indeksie i przypisach,
- odróżnia teksty publicystyczne od innych tekstów,
- wyszukuje informacje w tekście popularnonaukowym,
- rozpoznaje językowe i pozajęzykowe środki perswazji w reklamie prasowej,
- identyfikuje symbole występujące w malarstwie,
- dostrzega funkcje środków pozajęzykowych w sztuce teatralnej i filmie,
- rozumie rolę reżysera, aktora, scenografa, charakteryzatora w procesie powstawania filmu i przedstawienia teatralnego,
- rozpoznaje związki między dziełem literackim a plastycznym,

- wskazuje elementy tragizmu i komizmu w dziele literackim.

MÓWIENIE

- wypowiadając się, podejmuje temat, wyraża własne zdanie i podaje argumenty na poparcie własnego stanowiska,
- zachowuje trójdzielną kompozycję dłuższej wypowiedzi,
- dba o poprawność językową i stylistyczną,
- stara się stosować do zasad poprawnej wymowy oraz norm dotyczących akcentowania wyrazów i zdań,
- rozróżnia środki językowe w zależności od adresata wypowiedzi w oficjalnych i nieoficjalnych sytuacjach mówienia,
- stosuje zasady etykiety językowej i przestrzega zasad etyki mowy,
- uczestniczy w dyskusji zgodnie z zasadami kultury,
- dobierając odpowiednie słownictwo, opisuje wygląd postaci, przedmiotu, krajobraz, sytuację,
- płynnie opowiada treść utworu jedno- i wielowątkowego,
- streszcza tekst literacki i popularnonaukowy według wcześniej przygotowanego planu,
- opisuje cechy postaci fikcyjnej,
- nazywa uczucia własne i bohaterów literackich,
- dostrzega zjawisko brutalności słownej, kłamstwo i manipulację,
- wygłasza z pamięci tekst poetycki i stosuje się do zasad interpunkcji oraz intonacji zdaniowej,
- uczestniczy w omówieniu recytacji własnej, koleżanek i kolegów.

PISANIE

- pisze na temat, starając się zachować przejrzystą kompozycję logicznej i spójnej wypowiedzi,
- stosuje akapity,
- stara się zachować poprawność językową tworzonego tekstu,
- wykazuje dbałość o estetykę zapisu oraz poprawność ortograficzną i interpunkcyjną,
- uzasadnia swoje zdanie,
- redaguje opis postaci, krajobrazu, list prywatny i oficjalny, kartkę z dziennika, notatkę, streszczenie, zaproszenie, ogłoszenie, przepis kulinarny,
- pisze opowiadanie odtwórcze i opowiadanie twórcze z dialogiem,
- stosuje narrację pierwszo- i trzecioosobową,
- opisuje postaci fikcyjne i rzeczywiste,
- z pomocą nauczyciela opisuje dzieło malarskie,
- układa tekst o trójdzielnej kompozycji, w którym uzasadnia własne zdanie,
- zna słownictwo oceniające i wyrazy modalne precyzujące stosunek piszącego do wyrażanych treści.

NAUKA O JĘZYKU

- stosuje wiedzę językową w zakresie:
  - fonetyki (wymienia narządy mowy; rozumie różnicę między głosem a literą, identyfikuje samogłoski i spółgłoski, głoski dźwięczne, bezdźwięczne, ustne, nosowe; zna funkcje głoski *i*; wskazuje zjawisko upodobień pod względem dźwięczności i uproszczeń grup spółgłoskowych),

- słowotwórstwa i słownictwa (rozpoznaje wyrazy podzielne i niepodzielne słowotwórczo; wskazuje podstawę słowotwórczą, formant, rdzeń; rozpoznaje wyrazy należące do tej samej rodziny wyrazów, odróżnia wyrazy pokrewne od bliskoznacznych; stara się prawidłowo zapisywać przedrostki zakończone w pisowni na literę będącą odpowiednikiem spółgłoski dźwięcznej),
- fleksji (rozpoznaje odmienne i nieodmienne części mowy; poprawnie zapisuje nazwy własne; stara się używać poprawnych form rzeczowników, przymiotników, liczebników, zaimków; rozróżnia zaimki rzeczowne, przymiotne, przysłówne, liczebne; łączy wyrazy w zdaniu i zdania za pomocą spójników, stosuje właściwą interpunkcję w wypowiedzeniach),
- składni (dokonuje rozbioru logicznego i gramatycznego zdania; rozróżnia zdanie i równoważnik zdania; rozumie różnicę między zdaniem złożonym współrzędnie i podrzędnie; zna typy tych zdań, stara się stosować do zasad interpunkcji),
- zna sposoby wzbogacania zasobu własnego słownictwa.

Ocenę **dobrą** otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania kryterialne na ocenę dostateczną oraz:

SŁUCHANIE

- słucha i rozumie wypowiedzi kolegów oraz nauczyciela, dzięki czemu uczestniczy w sytuacji komunikacyjnej,
- słucha nagrań recytacji utworów poetyckich i prozatorskich oraz dostrzega środki wyrazu artystycznego tekstu,
- selekcjonuje informacje z wysłuchanego tekstu,
- analizuje i rozpoznaje intencję nadawcy wysłuchanego utworu.

CZYTANIE TEKSTÓW PISANYCH I ODBIÓR INNYCH TEKSTÓW KULTURY

- płynnie czyta teksty współczesne i dawne, stosując się do zasad poprawnej interpunkcji, akcentowania i intonacji,
- odczytuje tekst na poziomie przenośnym,
- określa funkcję przeczytanego tekstu,
- określa nadawcę i odbiorcę wypowiedzi,
- wyjaśnia tytuł utworu,
- wyjaśnia motywy postępowania bohaterów, ocenia ich zachowania i postawy w odniesieniu do ogólnie przyjętych zasad moralnych,
- dostrzega perswazję i wartościowanie w czytany tekście,
- określa cechy liryki jako gatunku literackiego i ilustruje je przykładami z tekstu,
- określa funkcję środków artystycznego wyrazu, takich jak epitet, porównanie, przenośnia, wyraz dźwiękonaśladowczy, pytanie retoryczne,
- samodzielnie wyodrębnia i omawia obrazy poetyckie w utworze,
- rozpoznaje i wskazuje cechy gatunkowe pieśni i hymnu,
- analizuje elementy świata przedstawionego w utworze,
- posługuje się terminami *realizm* i *fantastyka*, *adaptacja filmowa* i *adaptacja teatralna*,
- uzasadnia przynależność gatunkową powieści, noweli, opowiadania,
- wskazuje w balladzie elementy typowe dla różnych rodzajów literackich,
- posługuje się terminami związanymi z dramatem jako rodzajem literackim,
- wyszukuje potrzebne informacje z encyklopedii i słowników (ortograficznego, języka polskiego, wyrazów bliskoznacznych, wyrazów obcych),
- wybiera niezbędne informacje ze spisu treści, indeksu, przypisów,
- uzasadnia przynależność tekstu prasowego do publicystyki,

- wyszukuje i porównuje informacje w różnych tekstach, m.in. popularnonaukowych i prawnych,
- analizuje językowe i pozajęzykowe środki perswazji w reklamie prasowej,
- analizuje treść symbolu występującego w malarstwie,
- określa funkcję pozajęzykowych środków wyrazu w sztuce filmowej i teatralnej,
- określa rolę reżysera, aktora, scenografa, charakteryzatora w procesie powstawania filmu lub przedstawienia teatralnego,
- wyjaśnia związki między dziełem literackim a plastycznym,
- próbuje omówić elementy tragizmu i komizmu w dziele literackim.

MÓWIENIE

- płynnie mówi na podany temat, starając się zachować zasady poprawności językowej i stylistycznej,
- stara się mówić logicznie i spójnie,
- wyraźnie i poprawnie wymawia wyrazy, akcentuje wyrazy i zdania,
- uzasadnia własne zdanie za pomocą rzeczowych argumentów,
- dobiera środki językowe w zależności od adresata wypowiedzi w oficjalnych i nieoficjalnych sytuacjach mówienia,
- aktywnie uczestniczy w dyskusji,
- tworzy opis postaci, krajobrazu, sytuacji,
- opowiada treść utworu,
- charakteryzuje postać fikcyjną,
- opisuje uczucia własne i bohaterów literackich,
- wystrzega się brutalności słownej, kłamstwa i manipulacji w wypowiedzi ustnej,
- ocenia recytację własną, koleżanek i kolegów.

PISANIE

- pisze wypowiedź logiczną i spójną o trójdzielnej kompozycji, starając się zachować zasady poprawności językowej, ortograficznej i interpunkcyjnej,
- tworzy tekst wyrażający intencje nadawcy, na przykład prośby i przeprosiny,
- uzasadnia własne zdanie za pomocą odpowiednich argumentów,
- redaguje opis, opowiadanie, charakterystykę postaci, kartkę z pamiętnika, recenzję, sprawozdanie, notatkę w postaci tekstu ciągłego, tabeli, wykresu, mapy pamięci, planu oraz pisma użytkowe, takie jak instrukcje i przepisy,
- próbuje przekształcić tekst epicki na scenopis filmowy.

NAUKA O JĘZYKU

- umiejętnie stosuje wiedzę językową w zakresie:
  - fonetyki (omawia proces powstawania głosek; omawia różnicę między głoską a literą; dostrzega funkcje głoski *i*; rozróżnia samogłoski, spółgłoski, głoski dźwięczne, bezdźwięczne, nosowe, ustne; dostrzega związek cech artykulacyjnych głoski ze znaczeniem wyrazu; zna mechanizm powstawania upodobień pod względem dźwięczności i uproszczeń grup spółgłoskowych; stara się poprawnie zapisywać wyrazy z głoskami nosowymi i z upodobnieniem pod względem dźwięczności),
  - słowotwórstwa i słownictwa (porównuje wyrazy podzielne i niepodzielne słowotwórczo; wskazuje podstawę słowotwórczą, formant, rdzeń; tworzy rodziny wyrazów; posługuje się wyrazami bliskoznacznymi w celu uniknięcia powtórzeń

w tekście; prawidłowo zapisuje przedrostki zakończone w pisowni na literę będącą odpowiednikiem spółgłoski dźwięcznej),

- fleksji (rozpoznaje odmienne i nieodmienne części mowy; prawidłowo używa czasowników *wziąć, iść, rozumieć, umieć, lubić*; prawidłowo używa różnych form rzeczowników, przymiotników, liczebników; poprawnie stosuje rzeczownik z określającymi go przymiotnikami; rozróżnia liczebniki główne, porządkowe, zbiorowe, ułamkowe; rozróżnia zaimki rzeczowne, przymiotne, przysłówne, liczebne; stosuje zaimki w tekście w celu usunięcia zbędnych powtórzeń wyrazowych; łączy wyrazy w zdaniu i zdania za pomocą różnych spójników; stara się poprawnie zapisywać partykułę *nie* i *by* z różnymi częściami mowy; określa funkcję wykrzyknika w wypowiedziach),
- składni (dokonuje rozbioru logicznego i gramatycznego zdania; rozróżnia rodzaje zdań złożonych współrzędnie i podrzędnie; poprawnie stosuje interpunkcję w zdaniach złożonych),
- wskazuje sposoby wzbogacania zasobu słownikowego języka.

Ocenę **bardzo dobrą** otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania kryterialne na ocenę dobrą oraz:

SŁUCHANIE

- słucha i rozumie wypowiedzi kolegów oraz nauczyciela jako aktywny uczestnik sytuacji komunikacyjnej, zwłaszcza w czasie pracy w grupie,
- słucha nagrań recytacji utworów poetyckich i prozatorskich oraz dostrzega i ocenia zabiegi związane z prezentacją walorów artystycznych tekstu,
- wykorzystuje informacje wybrane z wysłuchanego tekstu,
- interpretuje wysłuchany tekst, uwzględniając intencję jego nadawcy.

CZYTANIE TEKSTÓW PISANYCH I ODBIÓR INNYCH TEKSTÓW KULTURY

- płynnie czyta teksty współczesne i dawne, stosując się do zasad poprawnej interpunkcji, akcentowania, intonacji oraz uwzględnia budowę wersyfikacyjną, a także organizację rytmiczną utworu poetyckiego,
- próbuje interpretować głosowo czytany lub wygłaszany z pamięci tekst,
- odczytuje tekst na poziomie przenośnym i symbolicznym,
- wartościuje zachowania i postawy bohaterów, uwzględniając motywy ich postępowania i odwołując się do ogólnie przyjętych zasad moralnych,
- ustosunkowuje się do różnych sposobów oddziaływania tekstu na odbiorcę, takich jak perswazja, manipulacja itp.,
- na podstawie wybranych utworów omawia cechy liryki jako rodzaju literackiego,
- określa funkcję środków artystycznego wyrazu, a zwłaszcza symbolu i alegorii,
- analizuje obrazy poetyckie w utworze,
- na wybranych przykładach analizuje cechy gatunkowe pieśni, hymnu, ballady, powieści, opowiadania, noweli,
- analizuje zależności między elementami konstrukcyjnymi świata przedstawionego w utworze,
- korzysta z encyklopedii i słowników (ortograficznego, języka polskiego, wyrazów bliskoznacznych, wyrazów obcych, poprawnej polszczyzny, frazeologicznego, antonimów, terminów literackich),
- samodzielnie korzysta ze spisu treści, indeksu, przypisów,
- posługuje się informacją wyszukaną w różnych tekstach, a zwłaszcza popularnonaukowych,

- próbuje interpretować językowe i pozajęzykowe środki perswazji w reklamie prasowej,
- interpretuje symbole występujące w malarstwie,
- analizuje funkcję pozajęzykowych środków wyrazu w sztuce filmowej i teatralnej,
- porównuje dzieło literackie i plastyczne, dostrzega i analizuje związki między nimi,
- analizuje elementy tragizmu i komizmu w dziele literackim.

MÓWIENIE

- podejmuje temat w wypowiedziach logicznych, spójnych, uporządkowanych i poprawnych pod względem językowym oraz stylistycznym,
- wykazuje się wyraźną i poprawną wymową oraz przestrzega zasad poprawnego akcentowania wyrazów i zdań,
- udowadnia swoje racje za pomocą rzeczowych argumentów ułożonych w logiczny wywód,
- aktywnie uczestniczy w dyskusji, używając środków językowych wyrażających stosunek mówiącego do przedstawianych treści i nawiązując do wypowiedzi przedmówców, podejmuje próby prowadzenia dyskusji,
- posługując się bogatym słownictwem, tworzy opis postaci, krajobrazu, sytuacji,
- barwnie opowiada treść utworu,
- charakteryzując postać fikcyjną, ocenia i wartościuje jej zachowania i postawy w odniesieniu do ogólnie przyjętych norm moralnych,
- analizuje uczucia własne i bohaterów literackich,
- próbuje interpretować głosowo wygłaszany tekst, m.in. przez prawidłowe stosowanie pauz w tekście zawierającym przerzutnie,
- krytycznie, rzeczowo omawia oraz ocenia recytację własną i kolegów.

PISANIE

- pisze wypowiedzi logiczne, spójne i przejrzyste pod względem kompozycyjnym i poprawne pod względem językowym, stylistycznym, ortograficznym oraz interpunkcyjnym,
- dobierając odpowiednie słownictwo, tworzy tekst wyrażający intencje nadawcy,
- posługuje się odpowiednimi argumentami i przykładami w celu uzasadnienia własnego zdania,
- posługując się bogatym słownictwem, redaguje różne formy wypowiedzi, m.in. opowiadanie z elementami dialogu, opisu, charakterystyki, zróżnicowane stylistycznie i funkcjonalnie opisy, recenzję i notatkę (różnorodne postaci) oraz pisma użytkowe,
- w sposób twórczy przekształca tekst epicki na scenopis filmowy.

NAUKA O JĘZYKU

- sprawnie stosuje wiedzę językową w zakresie:
  - fonetyki (omawia proces powstawania głosek i rolę poszczególnych narządów mowy; objaśnia różnicę między głoską a literą; określa funkcję głoski *i*; rozróżnia samogłoski, spółgłoski, głoski dźwięczne, bezdźwięczne, nosowe, ustne, wyjaśnia mechanizm powstawania upodobnień pod względem dźwięczności i uproszczeń grup spółgłoskowych; prawidłowo zapisuje wyrazy z głoską nosową i z upodobnieniem pod względem dźwięczności),
  - słowotwórstwa i słownictwa (klasyfikuje wyrazy podzielne i niepodzielne słowotwórczo; analizuje budowę słowotwórczą wyrazu; tworzy rodziny wyrazów; posługuje się wyrazami bliskoznacznymi w celu doskonalenia stylu wypowiedzi

ustnych i pisemnych; prawidłowo zapisuje przedrostki zakończone w pisowni na literę będącą odpowiednikiem spółgłoski dźwięcznej),

- fleksji (klasyfikuje odmienne i nieodmienne części mowy; prawidłowo używa form czasowników, rzeczowników, przymiotników, liczebników, zaimków i świadomie stosuje je dla wzbogacania tworzonego tekstu; prawidłowo zapisuje przyimki złożone i wyrażenia przyimkowe, partykuły *nie* i *by* z różnymi częściami mowy; prawidłowo używa spójników i stosuje się do zasad interpunkcji),
- składni (samodzielnie dokonuje analizy logicznej i gramatycznej zdania, posługuje się różnego rodzaju typami zdań złożonych współrzędnie i podrzędnie; wykazuje dbałość o poprawną interpunkcję zdania złożonego),
- objaśnia sposoby wzbogacania zasobu własnego słownictwa.

Ocenę **celującą** otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania kryterialne na ocenę bardzo dobrą oraz:

SŁUCHANIE

- słucha i rozumie wypowiedzi kolegów i nauczyciela jako aktywny uczestnik różnych sytuacji mówienia w czasie zajęć lekcyjnych,
- odczytuje i interpretuje zabiegi związane z prezentacją walorów artystycznych nagrania wzorcowej recytacji,
- analizuje i wykorzystuje w nowych sytuacjach dydaktycznych informacje wybrane z wysłuchanego tekstu.

CZYTANIE TEKSTÓW PISANYCH I ODBIÓR INNYCH TEKSTÓW KULTURY

- czyta różne teksty (zarówno współczesne, jak i dawne, przewidziane w programie nauczania) na poziomie dosłownym, przenośnym i symbolicznym,
- samodzielnie interpretuje teksty pisane i inne teksty kultury, uwzględniając intencję nadawcy oraz konteksty niezbędne do interpretacji,
- praktycznie wykorzystuje informacje wybrane z tekstu literackiego, popularnonaukowego, naukowego czy prawnego,
- krytycznie ocenia i wartościuje treści, zachowania i postawy przedstawione w utworach w odniesieniu do systemu moralnego i etycznego.

MÓWIENIE

- samodzielnie buduje spójne, logiczne, rzeczowe wypowiedzi na podany temat, w których przedstawia własne stanowisko, lub za pomocą popartych przykładami argumentów uwzględniających różne konteksty kulturowe dowodzi przyjętych racji,
- aktywnie uczestniczy w dyskusji jako dyskutant lub przewodniczący, rzeczowo przedstawia swoje stanowisko, przedstawia wnioski,
- interpretuje głosowo wygłaszany z pamięci lub czytany tekst,
- oceniając pracę innych, przedstawia krytyczną, rzeczową refleksję wynikającą z wnikliwej analizy wykonanych zadań i erudycji polonistycznej.

PISANIE

- pisze wypowiedzi ciekawe pod względem sposobu ujęcia tematu, w których wykazuje się szczególną dbałością o poprawność językową, bezbłędny zapis, logiczną kompozycję,
- tworzy oryginalne notatki, posługując się bogatym słownictwem, redaguje dłuższe formy wypowiedzi,
- podejmuje próby własnej twórczości literackiej.

NAUKA O JĘZYKU

- świadomie stosuje wiedzę językową w zakresie treści materiałowych przewidzianych programem nauczania fonetyki, słowotwórstwa, fleksji, składni oraz wiedzy o języku jako tworze społecznym,
- samodzielnie poszerza wiedzę językową.

Elżbieta Lewandowska

OGOLNE KRYTERIA OCENIANIA DLA KLASY II

GIMN.- j. polski

SŁUCHANIE

Na poziomie podstawowym uczeń:

- uważnie słucha wypowiedzi nauczyciela i innych uczniów,
- próbuje aktywnie uczestniczyć w różnych sytuacjach komunikacyjnych,
- dostrzega różnice między informacją, komentarzem i oceną,
- posługuje się informacjami zaczerpniętymi z wysłuchanego tekstu,
- dostrzega językowe i pozajęzykowe środki perswazyjne,
- słucha wzorcowych recytacji utworów poetyckich i prozatorskich, dostrzegając środki wyrazu artystycznego i sposoby prezentacji tekstu.

Na poziomie ponadpodstawowym uczeń:

- jako aktywny uczestnik różnych sytuacji komunikacyjnych uważnie słucha wypowiedzi nauczyciela i innych uczniów, rozpoznaje intencje wypowiedzi,
- rozpoznaje różnicę między fikcją a kłamstwem, odróżnia fakty od opinii,
- odróżnia informację od komentarza i oceny,
- wyciąga wnioski i formułuje uogólnienia na podstawie wysłuchanego tekstu, np. wywiadu,
- dostrzega w wysłuchanym tekście etyczny wymiar językowych i pozajęzykowych środków perswazyjnych.

CZYTANIE TEKSTÓW PISANYCH I ODBIÓR INNYCH TEKSTÓW KULTURY

Na poziomie podstawowym uczeń:

- odczytuje teksty na poziomie dosłownym, podejmuje próby odczytywania ich sensu przenośnego i symbolicznego,
- podejmuje próby interpretacji głosowej czytanego tekstu,
- zadaje pytania dotyczące przeczytanego tekstu,
- określa problematykę i temat przeczytanego utworu,
- wyszukuje cytaty na zadany temat,
- wybiera z tekstu najważniejsze informacje,
- nazywa podstawowe środki artystycznego wyrazu w wypowiedzi literackiej,
- przypisuje utwór do odpowiedniego rodzaju literackiego,
- rozpoznaje elementy konstrukcyjne świata przedstawionego w utworze,
- rozróżnia narrację pierwszo- i trzecioosobową,
- zna terminy *wiersz stroficzny* i *ciągły*, *wiersz bezrymowy*, *wiersz wolny*,
- rozpoznaje układy rymów,
- zauważa w tekście szyk przestawny,
- rozpoznaje porównanie homeryckie,
- dostrzega związek treści dzieła z okolicznościami jego powstania i biografią autora,
- zna cechy gatunkowe baśni, bajki, legendy, podania, przypowieści, opowiadania, powieści fantastycznej, dziennika i pamiętnika,
- zna termin *satyra* oraz wymienia cechy utworu satyrycznego,
- identyfikuje cechy literatury faktu i powieści autobiograficznej,
- zna różnicę między charakterystyką bezpośrednią i pośrednią,

- zna elementy budowy noweli,
- rozpoznaje cechy dramatu jako rodzaju literackiego,
- nazywa motywy działania bohaterów,
- korzysta ze słowników,
- zna cechy charakterystyczne wywiadu,
- zna cechy sentencji, maksymy,
- rozumie sens powszechnie znanych prawd filozoficznych,
- rozpoznaje w tekście informację, komentarz, opinię,
- dostrzega związek między tytułem a treścią artykułu prasowego,
- wskazuje językowe i pozajęzykowe środki perswazji, np. w reklamie telewizyjnej i ulotce,
- wskazuje grę słowną, np. w reklamie,
- zna cechy filmu dokumentalnego i fabularnego,
- podejmuje próby wyjaśnienia elementów symbolicznych dzieła malarskiego,
- korzysta z internetu i encyklopedii multimedialnej,
- dokonuje wyboru programu telewizyjnego, gry komputerowej, uwzględniając ich wartość poznawczą, kulturalną, etyczną,
- dostrzega cechy karykatury i przejawienia w literaturze i rysunku.

Na poziomie ponadpodstawowym uczeń:

- odczytuje teksty na poziomie dosłownym, przenośnym i symbolicznym,
- interpretuje głosowo czytany tekst,
- precyzyjnie i trafnie określa temat utworu,
- wyszukuje cytaty w dłuższej lekturze i posługuje się nimi,
- przypisuje utwór do określonego rodzaju literackiego i potrafi uzasadnić swój wybór,
- wykorzystuje źródła tekstowe w celu zdobycia informacji,
- określa funkcję środków artystycznych i analizuje wyodrębnione obrazy poetyckie,
- analizuje elementy konstrukcyjne świata przedstawionego w utworze,
- posługuje się terminami *wiersz stroficzny* i *ciągły*, *wiersz bezrymowy*, *wiersz wolny*,
- rozumie funkcję szyku przestawnego w tekście,
- omawia funkcję porównania homeryckiego w tekście poetyckim,
- omawia zależność między treścią dzieła a okolicznościami jego powstania i biografią autora,
- posługuje się terminem *satyra*, dostrzega cechy satyry w różnych tekstach,
- wskazuje cechy gatunkowe baśni, bajki, fantasy, legendy, podania i przypowieści,
- odróżnia cechy dziennika od pamiętnika,
- rozróżnia cechy literatury faktu, powieści autobiograficznej i historycznej,
- rozróżnia w tekście charakterystykę bezpośrednią i pośrednią,
- uzasadnia obecność narratora wszechwiedzącego w utworze,
- omawia budowę noweli z uwzględnieniem punktu kulminacyjnego i puenty,
- omawia budowę dramatu,
- uzasadnia działania bohatera literackiego,
- wykorzystuje informacje ze słowników,
- wskazuje cechy charakterystyczne wywiadu,
- wskazuje cechy charakterystyczne sentencji i maksymy,
- odkrywa sens powszechnie znanych prawd filozoficznych i stosuje je w swoich wypowiedziach,
- sprawnie wyszukuje informacje podczas pobieżnego czytania,

- odróżnia informację od komentarza i oceny, wyjaśnia rolę tytułu i śródtytułu w tekście prasowym,
- wyszukuje językowe i pozajęzykowe środki perswazji, np. w reklamie,
- analizuje i wyjaśnia funkcję gry językowej, np. w reklamie,
- odróżnia film dokumentalny od fabularnego,
- omawia funkcję ilustracji i interpretuje dzieło malarskie,
- omawia cechy karykatury i przejawy kłamstwa w literaturze i rysunku.

MÓWIENIE

Na poziomie podstawowym uczeń:

- tworzy wypowiedź zgodną z tematem, poprawną pod względem kompozycyjnym i językowym,
- próbuje dostosować modulację głosu do celu i treści wypowiedzi,
- dobiera argumenty odpowiednie do tezy,
- podejmuje próby wygłoszenia przemówienia, uczestniczy w dyskusji,
- tworzy tekst zawierający opis postaci, przedmiotu, krajobrazu, sytuacji,
- streszcza tekst publicystyczny,
- podejmuje próbę samodzielnej charakterystyki oraz autocharakterystyki,
- przygotowuje pytania i możliwe odpowiedzi do wywiadu z postacią fikcyjną,
- wyraża swoje uczucia, posługując się odpowiednim słownictwem,
- dostrzega zjawisko brutalności słownej i manipulacji językowej,
- rozpoznaje intencje wypowiedzi (aprobatę, dezaprobatę),
- wygłasza fragment prozy z pamięci, próbuje go interpretować głosowo,
- uczestniczy we wspólnym omówieniu recytacji i komentuje wypowiedzi kolegów.

Na poziomie ponadpodstawowym uczeń:

- posługuje się modulacją głosu w celu nadania wypowiedzi odpowiedniego tonu (np. uroczystego, parodystycznego, szyderczego),
- porządkuje argumenty według ich ważności,
- wygłasza przemówienie według stworzonego wcześniej planu, posługuje się figurami retorycznymi,
- aktywnie uczestniczy w dyskusji, wyrażając swój stosunek do przedstawianych treści i nawiązując do wypowiedzi przedmówców,
- tworzy opis o różnej funkcji (opis użytkowy, artystyczny, reklamowy),
- posługuje się informacją i odróżnia ją od komentarza,
- streszcza tekst publicystyczny według wcześniej przygotowanego planu,
- charakteryzuje postaci rzeczywiste i fikcyjne,
- redaguje autocharakterystykę,
- przeprowadza krótki wywiad z postacią fikcyjną (uczeń w roli),
- mówi o swoich uczuciach w sytuacjach konfliktowych i symulowanych,
- posługuje się cytatem w dyskusji, charakterystyce, opowiadaniu,
- reaguje na brutalność słowną i manipulację, dba o kulturę słowa,
- interpretuje głosowo tekst wygłaszany z pamięci, omawia recytację oraz wypowiedzi koleżanek i kolegów z uwzględnieniem zawartości merytorycznej, poprawności językowej i artykulacyjnej.

PISANIE

Na poziomie podstawowym uczeń:

- tworzy plan dłuższej wypowiedzi,
- redaguje tekst zgodny z tematem, z zachowaniem logicznej kompozycji,
- stosuje akapity,
- stara się zachować poprawność językową, ortograficzną i interpunkcyjną wypowiedzi,
- dostosowuje wypowiedź do intencji nadawcy (reklama, informacja, komentarz),
- uwzględnia w opisie dzieła sztuki podstawową wiedzę dotyczącą czasu powstania utworu,
- w opisie dzieła plastycznego podejmuje próbę wyjaśnienia symbolicznego znaczenia barw, przedmiotów, usytuowania postaci,
- opisuje przeżycia bohatera, charakteryzuje postać literacką lub rzeczywistą,
- w rozprawce przedstawia logiczne argumenty,
- pisze autocharakterystykę, list oficjalny, recenzję,
- redaguje kartkę z dziennika i pamiętnika, dedykację i regulamin,
- wypowiada się pisemnie na temat książki, filmu, przedstawienia teatralnego,
- sporządza opis bibliograficzny książki,
- relacjonuje wydarzenia, np. z zawodów sportowych,
- streszcza tekst literacki,
- redaguje dedykację i regulamin,
- tworzy CV, życiorys, list motywacyjny, podanie, inne formy użytkowe.

Na poziomie ponadpodstawowym uczeń:

- tworzy logiczną, spójną i zgodną z tematem wypowiedź, poprawną pod względem językowym, ortograficznym i interpunkcyjnym,
- stosując odpowiednie słownictwo, układa tekst reklamy, wypowiedź o charakterze informacji i komentarza,
- w opisie dzieła sztuki posługuje się wiedzą dotyczącą czasu jego powstania,
- opisując dzieło plastyczne, odkrywa symboliczny sens barw, przedmiotów, usytuowania postaci,
- w opowiadaniu twórczym wprowadza elementy świata przedstawionego tworzące realia epoki, w której się toczy akcja,
- w opowiadaniu świadomie stosuje opis przeżyć wewnętrznych bohatera oraz charakterystykę postaci w celu wyjaśnienia motywów jej postępowania,
- redaguje rozprawkę, samodzielnie formułuje tezę lub hipotezę, przedstawia logiczną argumentację, ilustruje argumenty odpowiednimi przykładami i cytatami,
- redaguje autocharakterystykę, list oficjalny, recenzję, dostosowuje styl do wypowiedzi,
- w wypowiedzi typu kartka z dziennika lub pamiętnika stosuje opis przeżyć,
- recenzuje książkę, film, przedstawienie teatralne, uwzględniając środki wyrazu typowe dla danego tekstu kultury,
- redaguje sprawozdanie, np. z zawodów sportowych, z zastosowaniem typowych dla tego rodzaju relacji środków językowych,
- świadomie stosuje środki językowe zapewniające skrótowość streszczenia,
- redaguje przemówienie na tematy związane z doświadczeniem życiowym i lekturą, świadomie stosując wybrane figury retoryczne i cytaty,
- przekształca tekst epicki w dramat,
- dokonuje starannej redakcji tekstów napisanych ręcznie i na komputerze
- (umiejętnie formatuje tekst, dobiera rodzaj czcionki, stosuje właściwe odstępy i marginesy, justuje tekst),

- rozpoznaje intencje wypowiedzi (aprobatę, dezaprobatę).

SZCZEGÓŁOWE KRYTERIA OCENIANIA DLA KLASY II

Ocenę **niedostateczną** otrzymuje uczeń, który nie spełnia wymagań kryterialnych na ocenę dopuszczającą.

Ocenę **dopuszczającą** otrzymuje uczeń, który:

SŁUCHANIE

- uważnie słucha wypowiedzi nauczyciela i innych uczniów,
- rozpoznaje komunikat będący informacją, komentarzem czy oceną,
- wybiera potrzebne informacje z tekstu,
- identyfikuje językowe i pozajęzykowe środki wyrazu,
- słucha wzorcowych recytacji utworów poetyckich i prozatorskich,
- rozpoznaje wypowiedź argumentacyjną (wskazuje tezę, argumenty i wnioski).

CZYTANIE TEKSTÓW PISANYCH I ODBIÓR INNYCH TEKSTÓW KULTURY

- odczytuje teksty na poziomie dosłownym, rozpoznaje sens przenośny utworu,
- płynnie czyta różne teksty, uwzględniając zasady interpunkcji, prawidłowego akcentowania i intonacji,
- potrafi z pomocą nauczyciela przytoczyć najważniejsze treści utworów wymienionych w podstawie programowej,
- zadaje pytania dotyczące przeczytanego utworu,
- wybiera z tekstu najważniejsze informacje,
- odróżnia informacje o faktach od opinii,
- rozpoznaje różnice między fikcją a kłamstwem,
- wymienia podstawowe środki wyrazu artystycznego w tekście literackim,
- zna elementy konstrukcji świata przedstawionego w utworze,
- rozróżnia narrację pierwszo- i trzecioosobową,
- charakteryzuje postać mówiącą w utworze,
- zna terminy *wiersz stroficzny* i *ciągły*, *wiersz bezrymowy*, *wiersz wolny*,
- zna pojęcia *legenda*, *podanie*, *przypowieść*, *dziennik*, *pamiętnik*, *nowela*, *powieść*, *opowiadanie*, *baśń*, *bajka* i *fraszka*,
- rozróżnia charakterystykę pośrednią i bezpośrednią,
- wymienia cechy dramatu jako rodzaju literackiego,
- wskazuje elementy dramatu, takie jak akt, scena, tekst główny, tekst poboczny, monolog, dialog,
- odwołując się do własnego doświadczenia, podaje możliwe motywy postępowania bohatera,
- z pomocą nauczyciela korzysta ze słowników, np. języka polskiego, wyrazów obcych, synonimów,
- dostrzega związek między tytułem a treścią utworu, np. artykułu prasowego,
- zna językowe i pozajęzykowe środki perswazji w reklamie telewizyjnej i ulotce,
- dostrzega różnice między filmem dokumentalnym a fabularnym,
- świadomie wybiera programy telewizyjne, gry komputerowe.

MÓWIENIE

- tworzy wypowiedź zgodną z tematem,
- dostrzega zależność między modulacją głosu a sensem wypowiedzi,
- z pomocą nauczyciela formułuje argumenty odpowiednie do tezy,
- wypowiada swoje zdanie w dyskusji,
- opisuje postaci, przedmioty, krajobraz, podejmuje próbę opisu sytuacji,
- streszcza tekst publicystyczny,
- gromadzi słownictwo oceniające postać,
- zadaje własne pytania w wywiadzie,
- mówi o swoich uczuciach,
- wygłasza z pamięci fragment tekstu poetyckiego lub prozatorskiego.

PISANIE

- tworzy plan wypowiedzi,
- redaguje tekst zgodny z tematem,
- podejmuje próby redakcji tekstu napisanego ręcznie i na komputerze,
- zna podstawowe zasady poprawności językowej, ortograficznej i interpunkcyjnej,
- w opisie dzieła sztuki uwzględnia treści symboliczne,
- pisze opowiadanie twórcze,
- podejmuje próbę charakteryzowania postaci literackiej, mówi o przeżyciach bohatera,
- z pomocą nauczyciela redaguje wypowiedź, w której formułuje logiczne argumenty,
- opisuje wygląd, zainteresowania, postępowanie, omawia przeżycia,
- redaguje kartkę z dziennika, pamiętnika,
- podejmuje próbę napisania CV, życiorysu, listu motywacyjnego, podania i innych form użytkowych,
- pisze SMS-a, e-maila, przestrzegając zasad etyki mowy,
- wypowiada się na temat książki, filmu, przedstawienia,
- streszcza tekst literacki.

NAUKA O JĘZYKU

- stosuje wiedzę językową w zakresie:
  - fonetyki (zna podstawowe zasady poprawnej wymowy, mechanizmy powstawania upodobnień pod względem dźwięczności i uproszczeń wyrazowych),
  - słowotwórstwa i słownictwa (zna rodzaje formantów; rozpoznaje podstawę słowotwórczą w wyrazach złożonych; dobiera pary antonimów; wzbogaca wypowiedź, stosując związki frazeologiczne; rozpoznaje wyrazy wieloznaczne; zna różnicę między wyrazem abstrakcyjnym a konkretnym),
  - fleksji (zna pojęcia *temat* i *końcówka*; wskazuje części mowy, bezokoliczniki oraz formy zakończone na *-no*, *-to*; wie, jak się tworzy imiesłów),
  - składni, rozpoznaje w wypowiedziach orzeczenie, podmiot, dopełnienie, okolicznik i przydawkę (rozpoznaje wypowiedzenie zawierające podmiot i zdanie bezpodmiotowe; wskazuje zdanie pojedyncze i złożone, równoważniki zdań, zdania złożone podrzędnie i współrzędnie, mowę zależną i niezależną),
  - rozpoznaje w tekście wyrazy zapożyczone, neologizmy i wulgaryzmy.

Ocenę **dostateczną** otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania oceny dopuszczającej oraz:

SŁUCHANIE

- jako uczestnik sytuacji komunikacyjnej uważnie słucha wypowiedzi nauczyciela i innych uczniów oraz podejmuje próby aktywnego w niej uczestnictwa,
- dostrzega różnice między informacją, komentarzem i oceną,
- posługuje się informacjami z wysłuchanego tekstu, m.in. z wywiadu,
- dostrzega funkcję językowych i pozajęzykowych środków wyrazu w danej sytuacji komunikacyjnej,
- słucha wzorcowych recytacji utworów poetyckich i prozatorskich, dostrzegając środki wyrazu artystycznego i sposoby prezentacji tekstu.

CZYTANIE TEKSTÓW PISANYCH I ODBIÓR INNYCH TEKSTÓW KULTURY

- odczytuje teksty na poziomie dosłownym, podejmuje próby odczytywania ich sensu przenośnego i symbolicznego,
- próbuje interpretować głosowo czytany tekst,
- określa temat przeczytanego utworu,
- potrafi z pomocą nauczyciela przytoczyć treść utworów wymienionych w podstawie programowej,
- wyszukuje w dłuższej lekturze cytaty na zadany temat,
- identyfikuje utwory o cechach satyry,
- wskazuje i nazywa podstawowe środki wyrazu artystycznego w tekście literackim, takie jak: neologizm, archaizm, zdrobnienie, zgrubienie, metafora, porównanie, pytanie retoryczne, wyrazy dźwiękonaśladowcze,
- rozpoznaje elementy konstrukcyjne świata przedstawionego w utworze,
- wyróżnia wśród tekstów poetyckich wiersz stroficzny i ciągły, wiersz bezrymowy i wolny,
- rozpoznaje układy rymów,
- wymienia cechy noweli, powieści, opowiadania, fantasy, baśni, bajki, fraszki, legendy, podania, przypowieści, dziennika i pamiętnika,
- zauważa w tekście szyk przestawny,
- wskazuje porównania homeryckie,
- dostrzega związek treści dzieła z okolicznościami jego powstania i biografią autora,
- identyfikuje cechy literatury faktu i powieści autobiograficznej,
- rozróżnia bezpośrednią i pośrednią charakterystykę postaci w tekście,
- zna budowę noweli,
- rozpoznaje cechy dramatu jako rodzaju literackiego,
- przypisuje utwór do właściwego rodzaju literackiego,
- rozpoznaje czytany utwór jako komedię, dramat (gatunek),
- rozpoznaje elementy dramatu: akt, scena, tekst główny, tekst poboczny, monolog i dialog,
- nazywa motywy postępowania bohatera,
- korzysta ze słownika języka polskiego, wyrazów obcych, synonimów, poprawnej polszczyzny i słownika frazeologicznego,
- zna cechy charakterystyczne dla wywiadu,
- zna sens powszechnie znanych prawd filozoficznych,
- rozpoznaje w tekście informację, komentarz i opinię,

- rozpoznaje językowe i pozajęzykowe środki perswazji w reklamie telewizyjnej i ulotce,
- wskazuje grę słowną w reklamie i próbuje wyjaśnić jej mechanizm,
- zna cechy filmu dokumentalnego i fabularnego,
- próbuje wyjaśnić elementy symboliczne dzieła malarskiego,
- korzysta z internetu i encyklopedii multimedialnej,
- dokonuje wyboru programu telewizyjnego, gry komputerowej, uwzględniając ich wartości poznawcze, kulturalne, etyczne,
- dostrzega cechy karykatury i przejawienia w literaturze i rysunku,
- czerpie informacje z przypisu.

MÓWIENIE

- tworzy wypowiedź zgodną z tematem, starając się zachować poprawność kompozycyjną i językową,
- podejmuje próby dostosowania modulacji głosu do treści i celu wypowiedzi,
- dobiera argumenty odpowiednie do tezy,
- podejmuje próby wygłoszenia przemówienia,
- uczestniczy w dyskusji, zajmując własne stanowisko i reagując na argumenty dyskutantów, potrafi zacytować odpowiednie fragmenty na poparcie swojego zdania,
- tworzy tekst zawierający opis postaci, przedmiotu, krajobrazu i sytuacji,
- podejmuje próbę charakterystyki postaci i autocharakterystyki,
- przygotowuje się do wywiadu (zadaje pytania i formułuje możliwe odpowiedzi),
- wyraża swoje uczucia, posługując się odpowiednim słownictwem,
- dostrzega zjawisko brutalności słownej i manipulacji językowej,
- w wygłaszanym z pamięci tekście podkreśla głosowo najważniejsze treści utworu,
- uczestniczy we wspólnym omówieniu recytacji lub wypowiedzi koleżanek i kolegów.

PISANIE

- samodzielnie tworzy plan dłuższej wypowiedzi,
- redaguje tekst zgodny z tematem, ze szczególnym uwzględnieniem zasad logicznej kompozycji,
- stosuje akapity,
- stara się stosować zasady poprawności językowej, ortograficznej i interpunkcyjnej,
- tworzy tekst reklamowy, informacyjny lub o charakterze instrukcji,
- uwzględnia w opisie dzieła sztuki podstawową wiedzę dotyczącą czasu jego powstania,
- podejmuje próbę wyjaśnienia w opisie dzieła plastycznego symbolicznego znaczenia barw, przedmiotów, usytuowania postaci,
- charakteryzuje postać literacką lub rzeczywistą, opisując jej przeżycia wewnętrzne,
- przedstawia logiczne argumenty w rozprawce,
- próbuje napisać autocharakterystykę, list oficjalny na podstawie lektury lub sytuacji życiowej, dostosowuje stylistykę i formę wypowiedzi do odbiorcy,
- przestrzega zasad etyki w zależności od sytuacji i relacji łączącej go z odbiorcą,
- pisze, SMS-a, e-maila,
- pisze wypowiedź na temat książki, filmu, przedstawienia,
- sporządza opis bibliograficzny książki,
- relacjonuje wydarzenia, np. z zawodów sportowych,
- redaguje dedykację, regulamin i inne formy użytkowe,

- pisze CV, życiorys, list motywacyjny, podanie,
- dokonuje redakcji tekstu pisanego ręcznie i na komputerze.

NAUKA O JĘZYKU

- stosuje wiedzę językową w zakresie:
  - fonetyki (jako użytkownik języka odwołuje się do elementarnej wiedzy z zakresu fonetyki oraz zasad poprawnej wymowy),
  - słowotwórstwa i słownictwa (zna funkcję formantów słowotwórczych i rozpoznaje w tekście funkcję wyrazów zdrobniałych, zgrubiałych oraz nacechowanych emocjonalnie; używa w tekście własnym antonimów i poznanych związków frazeologicznych; odróżnia wyrazy abstrakcyjne od konkretnych),
  - fleksji (wskazuje części mowy i stosuje ich poprawne formy, oddziela temat od końcówki w wyrazach odmiennych; wskazuje w tekście nieosobowe formy czasownika; rozpoznaje i tworzy imiesłowy),
  - składni (rozpoznaje w wypowiedziach różne rodzaje podmiotów, orzeczeń, dopełnień, okoliczników oraz przydawkę; rozpoznaje w zdaniach podmiot w dopełniaczu; przekształca wypowiedzenie zawierające podmiot w wypowiedzenie bezpodmiotowe i odwrotnie; przekształca konstrukcję strony czynnej w konstrukcję strony biernej i odwrotnie; rozpoznaje zdanie złożone podrzędnie podmiotowe i orzecznikowe; klasyfikuje zdania pojedyncze i złożone oraz równoważniki zdań; zna funkcję składniową różnych części mowy),
- rozpoznaje w tekście wulgaryzmy, terminy o ograniczonym zasięgu,
- dostrzega przydatność wyrazów zapożyczonych, neologizmów, archaizmów, eufemizmów.

Ocenę **dobrą** otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania oceny dostatecznej oraz:

SŁUCHANIE

- jako aktywny uczestnik sytuacji komunikacyjnej uważnie słucha wypowiedzi nauczyciela i innych uczniów,
- porównuje komunikaty ze względu na cel wypowiedzi, odróżnia informację od komentarza i oceny, rozpoznaje intencje wypowiedzi (aprobatę, dezaprobatę, negację, prowokację),
- analizuje treść wysłuchanego wywiadu,
- dostrzega w wysłuchanym tekście językowe i pozajęzykowe środki perswazji,
- dostrzega ewentualne przejawy agresji i manipulacji.

CZYTANIE TEKSTÓW PISANYCH I ODBIÓR INNYCH TEKSTÓW KULTURY

- odczytuje teksty na poziomie dosłownym, przenośnym i symbolicznym,
- interpretuje głosowo czytany tekst,
- potrafi przytoczyć treść utworów wymienionych w podstawie programowej,
- samodzielnie określa temat utworu,
- wyszukuje cytaty w dłuższej lekturze i posługuje się nimi,
- dostrzega cechy satyry w różnych tekstach,
- wykorzystuje różne źródła tekstowe w celu zdobycia informacji, m.in. na temat miejscowych zabytków architektonicznych, obyczajów i typowych elementów krajobrazu,
- nazywa wszystkie poznane środki artystyczne i analizuje wyodrębnione obrazy poetyckie,

- wyróżnia elementy konstrukcyjne świata przedstawionego w utworze,
- posługuje się terminami *wiersz stroficzny* i *ciągły*, *wiersz bezrymowy* i *wiersz wolny*,
- wskazuje cechy gatunkowe legendy, podania, przypowieści, dziennika i pamiętnika, powieści, opowiadania, fantasy, noweli, baśni, bajki, fraszki,
- rozumie funkcję szyku przestawnego w tekście,
- wyjaśnia budowę porównania homeryckiego w tekście poetyckim,
- wskazuje na związek treści dzieła i okoliczności jego powstania z biografią autora,
- rozróżnia cechy literatury faktu, powieści autobiograficznej i historycznej,
- rozróżnia w tekście charakterystykę bezpośrednią i pośrednią,
- uzasadnia obecność narratora wszechwiedzącego w utworze,
- omawia budowę noweli (ze szczególnym uwzględnieniem punktu kulminacyjnego i puenty) oraz dramatu,
- uzasadnia działania bohatera literackiego,
- omawia funkcje elementów konstrukcyjnych utworu, tytułu, podtytułu, motta, apostrofy, puenty,
- wskazuje w utworze elementy charakterystyczne dla rodzaju literackiego (liryki, epiki i dramatu),
- wskazuje w dramacie funkcje takich elementów, jak akt, scena, tekst główny, tekst poboczny, monolog, dialog,
- wykorzystuje informacje zawarte w słownikach języka polskiego, poprawnej polszczyzny, słowniku frazeologicznym, antonimów i synonimów, szkolnego słownika terminów literackich,
- wskazuje cechy charakterystyczne wywiadu,
- odkrywa sens powszechnie znanych prawd filozoficznych i wykorzystuje je w swoich wypowiedziach,
- sprawnie wyszukuje informacje podczas pobieżnego czytania,
- oddziela informację od komentarza i oceny, wyjaśnia rolę tytułu i śródtytułu w artykule prasowym,
- wyszukuje językowe i pozajęzykowe środki perswazji oraz rozumie funkcję gry językowej w reklamie,
- odróżnia film dokumentalny od fabularnego,
- omawia funkcję ilustracji, podejmuje próbę interpretacji dzieła malarskiego,
- omawia cechy karykatury i przejawskawienia w literaturze i rysunku,
- znajduje w tekstach współczesnej kultury popularnej, np. w filmach, komiksach, piosenkach, nawiązania do tradycyjnych wątków literackich i kulturowych.

MÓWIENIE

- podejmuje próby oddania sensu wypowiedzi przez odpowiednią modulację głosu,
- porządkuje argumenty według ich ważności,
- wygłasza przemówienie według stworzonego wcześniej planu,
- aktywnie uczestniczy w dyskusji,
- tworzy opis spełniający funkcje użytkową, artystyczną i reklamową,
- odróżnia informację od komentarza,
- streszcza tekst publicystyczny według przygotowanego wcześniej planu,
- charakteryzuje postać rzeczywistą i fikcyjną,
- układa autocharakterystykę,
- przeprowadza krótki wywiad z postacią fikcyjną,
- mówi o swoich uczuciach w sytuacji konfliktowej i symulowanej,

- reaguje na brutalność słowną i manipulację językową,
- w wypowiedziach stosuje zasady etykiety językowej, zna konwencje językowe zależne od środowiska.

PISANIE

- tworzy logiczną i spójną wypowiedź zgodną z tematem, poprawną pod względem językowym, ortograficznym i interpunkcyjnym,
- układa tekst reklamy, wypowiedź o charakterze informacji, komentarza,
- w opisie dzieła sztuki posługuje się informacją o czasie jego powstania,
- opisuje dzieło plastyczne ze szczególnym uwzględnieniem symbolicznego sensu barw, przedmiotów, usytuowania postaci,
- redagując opowiadanie twórcze, stara się odwołać do realiów epoki, w której się rozgrywa akcja utworu,
- charakteryzuje postać literacką, stosuje opis przeżyć wewnętrznych i wyjaśnia motywy postępowania bohatera,
- stosując odpowiednie słownictwo i wymogi gatunkowe, redaguje rozprawkę, autocharakterystykę, list oficjalny, kartkę z pamiętnika (dziennika), sprawozdanie, np. z zawodów sportowych, streszczenie, CV, e-mail, życiorys, list motywacyjny, podanie,
- omawia pisemnie książkę, film, przedstawienie; w analizie uwzględnia specyfikę tekstu kultury oraz własną ocenę,
- wykorzystuje wiedzę o składni przy stosowaniu reguł interpunkcyjnych, stosuje średnik,
- dokonuje starannej redakcji tekstów napisanych ręcznie i na komputerze, poprawia błędy językowe, ortograficzne i interpunkcyjne, korzystając z odpowiednich źródeł.

NAUKA O JĘZYKU

- umiejętnie stosuje wiedzę językową w zakresie:
  - fonetyki (jako użytkownik języka wykorzystuje wiedzę z zakresu fonetyki; stara się stosować zasady poprawnej wymowy),
  - słowotwórstwa i słownictwa (określa funkcje formantów słowotwórczych; stara się poprawnie zapisywać przedrostki *wesz-*, *wz-*, *wes-*, *ws-*, *z-*, *s-*, *ś-* i przyrostki *-ctwo*, *-stwo*, *-dzki*, *-cki*; omawia budowę wyrazów złożonych; posługuje się w tekście własnym zdrobnieniami, zgrubieniami, wyrazami nacechowanymi emocjonalnie, antonimami, związkami frazeologicznymi; wzbogaca wypowiedzi o wyrazy abstrakcyjne i konkretne),
  - fleksji (omawia funkcję części mowy w tekście i rozróżnia czasowniki dokonane i niedokonane, rozpoznaje tryby i strony, wskazuje oboczności i tematy oboczne; zauważa różnice między fleksyjnymi i słowotwórczymi częściami budowy wyrazów; rozpoznaje funkcję składniową różnych części mowy),
  - składni (rozpoznaje w wypowiedzeniach i rozumie funkcje różnych rodzajów podmiotów, orzeczeń, dopełnień, okoliczników i przydawki; tworzy zdania z podmiotem w dopełniaczu; przekształca wypowiedzenie zawierające podmiot w wypowiedzenie bezpodmiotowe i odwrotnie; tworzy zdania złożone podrzędnie podmiotowe i bezpodmiotowe; przekształca wypowiedzenia – zdanie pojedyncze na równoważnik, pojedyncze na złożone, mowę zależną na niezależną),
- rozumie w tekście obecność wyrazów gwarowych, terminów naukowych, archaizmów, neologizmów, eufemizmów i wulgaryzmów,
- wyjaśnia znaczenie często używanych zapożyczeń; omawia okoliczności zapożyczania wyrazów z innych języków oraz tworzenia neologizmów.

Ocenę **bardzo dobrą** otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania oceny dobrej oraz:

SŁUCHANIE

- uczestnicząc w sytuacji komunikacyjnej, uważnie słucha wypowiedzi jej uczestników, rozpoznaje intencję nadawcy i funkcję komunikatu,
- klasyfikuje komunikaty (informacja, komentarz, ocena) ze względu na cel wypowiedzi i odpowiednio wykorzystuje ich treści,
- wyciąga wnioski i uogólnia na podstawie informacji pozyskanych z wysłuchanego wywiadu,
- dostrzega w wysłuchanym tekście językowe i pozajęzykowe środki perswazji, ironię oraz ocenia ich wymiar etyczny.

CZYTANIE TEKSTÓW PISANYCH I ODBIÓR INNYCH TEKSTÓW KULTURY

- analizuje sens dosłowny, przenośny i symboliczny utworu,
- interpretuje głosowo treści dosłowne i przenośne tekstu, stosując odpowiednią intonację zdaniową i poprawną artykulację,
- zna dokładnie treść utworów wskazanych w podstawie programowej,
- posługuje się terminami *satyra*, *legenda*, *podanie*, *przypowieść*, *dziennik*, *pamiętnik*, *opowiadanie*, *nowela*, *bajka*, *baśń*, *powieść fantasy* i określa ich cechy gatunkowe w utworze,
- poszukuje i porządkuje informacje na podstawie różnych źródeł tekstowych,
- określa funkcje środków artystycznych i interpretuje wyodrębnione obrazy poetyckie,
- analizuje elementy konstrukcyjne świata przedstawionego w utworze,
- wykorzystując wiedzę o takich elementach dramatu, jak akt, scena tekst główny, tekst poboczny, monolog, dialog, potrafi samodzielnie dokonać analizy dzieła,
- definiuje terminy *wiersz stroficzny*, *ciągły*, *bezrymowy*, *wolny*,
- dokonuje analizy składniowej tekstu poetyckiego, w której dostrzega m.in. funkcje szyku przestawnego,
- wyjaśnia funkcję porównania homeryckiego w tekście poetyckim, wskazuje średniówkę,
- analizując sens utworu, wykorzystuje zależność treści dzieła od okoliczności jego powstania i biografii autora,
- analizuje utwory należące do literatury faktu, rozpoznaje cechy powieści autobiograficznej i historycznej,
- opisując bohatera literackiego, wykorzystuje informacje zawarte we fragmentach stanowiących charakterystykę bezpośrednią oraz spostrzeżenia i uogólnienia wynikające z analizy fragmentów stanowiących charakterystykę pośrednią,
- motywuje postępowanie bohatera literackiego oraz postaci rzeczywistej,
- analizuje budowę noweli, dramatu,
- korzystając ze słowników, wzbogaca swoje słownictwo oraz dba o poprawność językową swoich wypowiedzi,
- wyjaśnia uniwersalną wartość prawd filozoficznych, ilustrując je odpowiednimi przykładami,
- analizuje funkcję językową i pozajęzykową środków perswazji oraz gry językowej, np. w reklamie,
- interpretuje symboliczne znaczenia ilustracji i dzieła malarskiego,
- analizuje cechy karykatury i przejawskrawienia w literaturze i rysunku.

MÓWIENIE

- posługuje się modulacją głosu w celu nadania wypowiedzi odpowiedniego tonu
- (np. uroczystego, parodystycznego, szyderczego),
- tworzy logiczną argumentację do tezy,
- wygłaszając przemówienie, stosuje odpowiednie figury retoryczne,
- jako aktywny uczestnik dyskusji precyzyjnie wyraża swój stosunek do przedstawianych treści, nawiązuje do wypowiedzi przedmówców, przedstawia wnioski,
- posługuje się obiektywną informacją, komentuje i ocenia,
- charakteryzując postać rzeczywistą lub fikcyjną (układając autocharakterystykę), stosuje bogate słownictwo oceniające, stara się przedstawić bohatera w jak najpełniejszy sposób, np. przez wyjaśnienie motywów jego postępowania, opis przeżyć itp.,
- w przeprowadzanym wywiadzie zadaje pytania ewokujące obszerne, bogate w informacje odpowiedzi,
- opisuje i wyjaśnia swoje uczucia w różnych sytuacjach, zwłaszcza konfliktowych,
- interpretuje głosowo tekst wygłaszany z pamięci, omawia recytację oraz wypowiedzi koleżanek i kolegów z uwzględnieniem zawartości merytorycznej, poprawności językowej i artykulacyjnej,
- sprawnie posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą polszczyzny.

PISANIE

- tworzy logiczną i spójną wypowiedź zgodną z tematem, ze szczególną dbałością o poprawność językową, ortograficzną i interpunkcyjną,
- opisując dzieło sztuki, analizuje i interpretuje jego treści symboliczne oraz uwzględnia czas powstania,
- wprowadza do wypowiedzi partykuły, rozumiejąc ich rolę w modyfikowaniu znaczenia składników wypowiedzi, wykorzystuje wykrzyknik w celu wyrażenia emocji, stosuje wołacz,
- w redagowanym opowiadaniu twórczym dba o realia epoki, w której się toczy akcja, dzięki świadomemu wprowadzeniu odpowiednich elementów świata przedstawionego,
- wykorzystuje opis przeżyć wewnętrznych w charakterystyce postaci literackiej w celu wyjaśnienia jej postaw, podejmowanych decyzji, zachowań,
- recenzuje książkę, film, przedstawienie teatralne, posługując się słownictwem charakterystycznym dla danej dziedziny kultury,
- redaguje tekst o charakterze przemówienia na tematy związane z lekturą i dotyczące sytuacji życiowych, świadomie stosując wybrane figury retoryczne,
- dokonuje starannej redakcji tekstu napisanego ręcznie i na komputerze, umiejętnie formatuje tekst, dobiera rodzaj czcionki, stosuje właściwe odstępy, wyznacza marginesy, justuje tekst, dokonuje jego korekty.

NAUKA O JĘZYKU

- sprawnie stosuje wiedzę językową w zakresie:
  - fonetyki (świadomie wykorzystuje wiedzę z fonetyki; dba o poprawną wymowę; unika błędnych uproszczeń wyrazowych oraz hiperpoprawności),
  - słowotwórstwa i słownictwa (klasyfikuje formanty słowotwórcze według ich funkcji; celowo wzbogaca swoje wypowiedzi o wyrazy zdrobniałe, zgrubiałe i wyrazy nacechowane emocjonalnie oraz antonimy; poprawnie zapisuje przedrostki i przyrostki oraz używa łącznika w wyrazach złożonych),

- fleksji (analizuje budowę fleksyjną i słotwórczą wyrazu; tworzy poprawne wypowiedzi, odwołując się do wiedzy z zakresu funkcji składniowych różnych części mowy), wyjaśnia funkcję czasownika, w tym imiesłowu w tekście,
- składni (wykorzystuje wiedzę o różnych rodzajach podmiotów, orzeczeń, dopełnień, okoliczników i przydawki w tworzeniu własnych wypowiedzi; tworzy teksty różnorodne pod względem składniowym; dzięki przekształceniom składniowym wypowiedzeń unika powtórzeń i błędów stylistycznych),
- jako świadomy użytkownik języka wzbogaca słownictwo o niezbędne zapożyczenia i neologizmy; wyjaśnia okoliczności zapożyczania wyrazów i mechanizmy tworzenia neologizmów; ocenia przydatność w języku wyrazów gwarowych, terminów naukowych, archaizmów, eufemizmów i neologizmów.

Ocenę **celującą** otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania kryterialne na ocenę bardzo dobrą, a ponadto przejawia umiejętności w zakresie przykładowo podanych zagadnień:

SŁUCHANIE

- samodzielnie analizuje i interpretuje słuchany tekst pod względem celu wypowiedzi, środków perswazji oraz zabiegów artystycznych,
- sporządza notatki, uczestnicząc w sytuacji komunikacyjnej jako odbiorca wypowiedzi;
- wykorzystuje je w nowych sytuacjach komunikacyjnych.

CZYTANIE TEKSTÓW PISANYCH I ODBIÓR INNYCH TEKSTÓW KULTURY

- zna dokładnie treść utworów wskazanych w podstawie programowej, potrafi zestawiać i analizować dzieła,
- czyta teksty spoza podstawy programowej,
- czyta, samodzielnie analizuje i interpretuje różne teksty literackie oraz inne teksty kultury, uwzględniając ich znaczenie metaforyczne i symboliczne, konteksty interpretacyjne oraz intencję nadawcy wypowiedzi,
- posługuje się różnymi źródłami informacji, a zwłaszcza treściami przekazu medialnego.

MÓWIENIE

- świadomie uczestniczy w różnych sytuacjach komunikacyjnych jako dyskutant, prowadzący dyskusję, przeprowadzający wywiad, wygłaszający przemówienie lub referat; przedstawia rzeczowe argumenty i wnioski,
- wykazuje się oryginalnością interpretacji głosowej tekstu prozatorskiego lub poetyckiego wygłaszanego z pamięci,
- krytycznie i rzeczowo ocenia wypowiedzi własne i innych, przejawia szczególną dbałość o kulturę słowa.

PISANIE I NAUKA O JĘZYKU

- sprawnie redaguje teksty z zachowaniem cech gatunkowych różnych typów wypowiedzi, dbając o poprawność zapisu, bezbłądność językową i stylistyczną,
- podejmuje próby własnej twórczości literackiej.
- świadomie stosuje wiedzę w zakresie treści przewidzianych programem i wykraczających poza program nauczania fonetyki, słotwórstwa, fleksji, składni oraz wiedzy o języku jako tworze społecznym,
- samodzielnie poszerza wiedzę językową, korzystając z różnych źródeł informacji.

Elżbieta Lewandowska

OGÓLNE KRYTERIA OCENIANIA DLA KLASY III GIMN.- j. polski

SŁUCHANIE

Na poziomie podstawowym uczeń:

- rozumie tekst wysłuchany w różnych sytuacjach komunikacyjnych, takich jak rozmowa, dyskusja, monolog,
- rozpoznaje wypowiedzi o charakterze emocjonalnym i perswazyjnym,
- rozpoznaje intencje wypowiedzi (aprobatę, dezaprobatę, negację, prowokację),
- rozpoznaje różnice między fikcją a kłamstwem,
- odróżnia informacje o faktach od opinii,
- podejmuje próby sporządzania notatek na podstawie wysłuchanych wypowiedzi,
- wybiera odpowiednie informacje z wysłuchanego wywiadu,
- słucha wzorcowych recytacji poetyckich i prozatorskich, dostrzega w nich środki artystycznego wyrazu oraz analizuje sposoby prezentacji tekstu.

Na poziomie ponadpodstawowym uczeń:

- analizuje wypowiedzi o charakterze emocjonalnym i perswazyjnym oraz omawia ich funkcje w wypowiedziach i różnych tekstach kultury, zwłaszcza w tekstach literackich i reklamach,
- analizuje cudze wypowiedzi pod względem logicznym,
- sporządza notatki na podstawie wysłuchanych wypowiedzi,
- ocenia wysłuchane przemówienie według samodzielnie opracowanych kryteriów,
- prowadzi wywiad, reagując na wypowiedzi rozmówcy.

CZYTANIE TEKSTÓW PISANYCH I ODBIÓR INNYCH TEKSTÓW KULTURY

Na poziomie podstawowym uczeń:

- odbiera komunikaty pisane, mówione oraz nadawane za pomocą środków audiowizualnych,
- rozróżnia informacje przekazane werbalnie oraz zawarte w dźwięku i obrazie,
- rozpoznaje teksty o charakterze emocjonalnym i perswazyjnym,
- dostrzega przejawy agresji i manipulacji w wypowiedziach,
- wskazuje w tekstach elementy języka świadczące o intencjach wypowiedzi, zwłaszcza takich jak aprobata, dezaprobata, negacja, prowokacja,
- określa wartość informacyjną tekstu,
- wskazuje cechy stylu potocznego, urzędowego, naukowego i artystycznego,
- rozpoznaje wyrazy wieloznaczne,
- dostrzega zróżnicowanie słownictwa – wskazuje wyrazy o ograniczonym zasięgu (wyrazy gwarowe, terminy naukowe); rozpoznaje wyrazy rodzime i zapożyczone,
- wskazuje w tekstach archaizmy i neologizmy,
- wskazuje w wypowiedziach eufemizmy i wulgaryzmy oraz dostrzega negatywne konsekwencje używania wulgaryzmów,
- rozpoznaje cechy kultury i języka swojego regionu,
- rozpoznaje w tekście treści przenośne i symboliczne,
- precyzyjnie i trafnie określa temat utworu,
- odczytuje treści uniwersalne wpisane w tekst,

- wyszukuje cytaty w dłuższej lekturze i posługuje się nimi, np. jako uzasadnienie argumentacji,
- czerpie informacje z przypisu,
- odnajduje informacje w różnych typach słowników, leksykonach i encyklopediach w formie książkowej i elektronicznej,
- rozumie informacje zawarte w opisie bibliograficznym,
- ocenia wartość informacyjną tekstu,
- rozumie funkcje szyku przestawnego w tekście,
- przypisuje utwór do określonego rodzaju literackiego i potrafi uzasadnić swój wybór,
- omawia funkcje tytułu, śródtytułu, motta, apostrofy, puenty w utworze,
- określa funkcje środków artystycznych i analizuje wyodrębnione obrazy poetyckie,
- rozpoznaje i analizuje cechy gatunkowe pieśni, hymnu, fraszki, trenu,
- zna i wskazuje cechy liryki bezpośredniej, pośredniej, zwrotu do adresata, epiki współczesnej, historycznej i fantastycznej,
- posługuje się terminem *satyra*,
- wskazuje cechy gatunkowe baśni, bajki, opowiadania (obyczajowe, przygodowe, detektywistyczne, fantastycznonaukowe), fantasy, legendy, podania i przypowieści,
- odróżnia cechy dziennika od pamiętnika,
- rozróżnia cechy literatury faktu, powieści autobiograficznej i historycznej,
- rozróżnia w tekście charakterystykę bezpośrednią i pośrednią,
- uzasadnia obecność narratora wszechwiedzącego w utworze,
- omawia budowę noweli z uwzględnieniem punktu kulminacyjnego i puenty,
- rozpoznaje i analizuje cechy gatunkowe komedii, tragedii i dramatu,
- uzasadnia działania bohatera literackiego,
- wskazuje w balladzie elementy typowe dla różnych rodzajów literackich,
- wskazuje cechy charakterystyczne artykułu i wywiadu,
- wskazuje cechy charakterystyczne sentencji i maksymy,
- odkrywa sens powszechnie znanych prawd filozoficznych i stosuje je w swoich wypowiedziach,
- odróżnia informację od komentarza i oceny, wyjaśnia rolę tytułu i śródtytułu w tekście prasowym,
- analizuje i wyjaśnia funkcję gry językowej, np. w reklamie,
- odróżnia film dokumentalny od fabularnego,
- omawia funkcję ilustracji i interpretuje dzieło malarskie,
- omawia cechy karykatury i przejawskrawienia w literaturze i rysunku,
- znajduje w tekstach współczesnej kultury popularnej nawiązania do tradycyjnych wątków literackich i kulturowych oraz wskazuje przykłady mieszania gatunków,
- zna cechy charakterystyczne reportażu, artykułu, wywiadu, komiksu,
- uwzględnia w analizie specyfikę tekstu kultury przynależnych do następujących rodzajów sztuki: literatura, teatr, film, muzyka, sztuki plastyczne, sztuki audiowizualne,
- eksponuje głosowo najważniejsze treści czytanego lub wygłaszanego z pamięci tekstu poetyckiego lub prozatorskiego.

Na poziomie ponadpodstawowym uczeń:

- analizuje komunikaty pisane, mówione oraz nadawane za pomocą środków audiowizualnych,
- omawia funkcje przekazów werbalnych i niewerbalnych (dźwięk, obraz),

- wskazuje w tekstach literackich wypowiedzi i elementy pozajęzykowe świadczące o emocjonalnym lub perswazyjnym charakterze,
- wskazuje elementy językowe i pozajęzykowe świadczące o agresji lub manipulacji w wypowiedzi,
- analizuje funkcje stylu potocznego, urzędowego, naukowego i artystycznego w tekście literackim,
- rozpoznaje wyrazy wieloznaczne i rozumie ich znaczenie w tekście oraz
- omawia ich funkcję jako gry językowej, np. w reklamie,
- dostrzega zróżnicowanie słownictwa – omawia funkcje wyrazów gwarowych, terminów naukowych w tekstach literackich, np. stosowanie tych typów słownictwa w wypowiedziach bohaterów,
- omawia funkcje archaizmów i neologizmów w tekstach literackich i użytkowych, np. reklamach,
- rozumie funkcje zastosowania eufemizmów i wulgaryzmów, np. w wypowiedzi bohaterów literackich,
- omawia typowe cechy kultury i języka swojego regionu i porównuje je na tle języka ogólnopolskiego,
- analizuje utwór na poziomie przenośnym i symbolicznym,
- dostrzega w tekście ironię,
- porównuje cechy epiki współczesnej, historycznej i fantastycznej,
- rozpoznaje cechy dramatu antycznego i współczesnego, określa funkcje tekstu pobocznego,
- posługuje się słownikami specjalistycznymi, np. *Słownikiem kultury antycznej*, *Słownikiem terminów literackich*,
- posługuje się katalogiem bibliotecznym i bibliografią,
- wykorzystuje informacje z przypisu,
- wyróżnia w tekście cechy charakterystyczne reportażu, dziennika, pamiętnika, komedii, komiksu, baśni, przypowieści, legendy,
- dostrzega cechy satyry w różnych tekstach kultury,
- dostrzega w tekście ironię i omawia jej funkcje,
- analizuje niejednorodności stylowe w tekstach kultury i wyjaśnia absurdalność świata przedstawionego w grotesce,
- omawia związki utworu literackiego i innych dzieł sztuki z epoką, prądami filozoficznymi, kierunkami w sztuce, obyczajami, religią itp.,
- uwzględnia w interpretacji utworu konteksty biograficzny, historyczny i kulturowy,
- interpretuje głosowo czytany lub wygłaszany z pamięci tekst poetycki lub prozatorski.

MÓWIENIE

Na poziomie podstawowym uczeń:

- moduluje głos w celu nadania wypowiedzi odpowiedniego znaczenia lub wydźwięku, w odpowiednich sytuacjach wykorzystuje wykrzyknik,
- tworzy spójne wypowiedzi monologowe i dialogowe,
- dąży do precyzyjnego wysławiania się, w tym celu: świadomie dobiera synonimy i antonimy; poprawnie używa związków frazeologicznych; dostosowuje szyk wyrazów i zdań składowych do wagi, jaką nadaje przekazywanym informacjom; odpowiednio do celu wypowiedzi przekształca konstrukcje strony biernej i odwrotnie; zamienia formy osobowe czasownika na imiesłowy i odwrotnie, wykorzystuje partykuły do modyfikowania znaczenia wypowiedzi; wykorzystuje wiedzę z zakresu

fleksji – m.in. stosuje poprawne formy odmiennej części mowy oraz poprawne formy wyrazów w związkach składniowych; używa czasowników dokonanych i niedokonanych; odpowiednich trybów i stron czasownika; wykorzystuje wiedzę z zakresu składni – w zależności od funkcji wypowiedzi uwzględnia zdania złożone podrzędnie i współrzędnie, zdania bezpodmiotowe, równoważniki zdań, wypowiedzenia z imiesłowowym równoważnikiem zdania,

- przestrzega zasad etyki językowej w sytuacjach oficjalnych i nieoficjalnych, zna granice stosowności slangu młodzieżowego,
- jako nadawca świadomie, odpowiedzialnie, selektywnie korzysta z elektronicznych środków przekazywania informacji, w tym z internetu,
- zbiera i porządkuje argumenty według ich ważności,
- uczestniczy w dyskusji, przestrzegając zasad kulturalnej rozmowy, uzasadnia własne zdanie, polemizuje,
- wypowiada się na temat wypowiedzi innych osób,
- wygłasza przemówienie według sporządzonego wcześniej planu, stosuje wołacz w celu osiągnięcia efektów retorycznych, dobiera do przemówienia odpowiednie cytaty spośród podanych,
- wzbogaca opowiadanie opisem, stosuje mowę zależną i niezależną,
- charakteryzuje postać rzeczywistą i literacką, porównuje postaci,
- ze zrozumieniem posługuje się pojęciami dotyczącymi wartości pozytywnych i ich przeciwieństw oraz określa postawy z nimi związane, np. patriotyzm – nacjonalizm, tolerancja – nietolerancja, piękno – brzydota, a także rozpoznaje ich obecność w życiu oraz w literaturze i innych sztukach,
- omawia na podstawie poznanych dzieł literackich i innych tekstów kultury podstawowe, ponadczasowe zagadnienia egzystencjalne, np. miłość, przyjaźń, śmierć, cierpienie, nadzieja, religia, samotność, inność, poczucie wspólnoty, solidarność, sprawiedliwość,
- operuje słownictwem z określonych kręgów tematycznych, m.in. rozwój psychiczny, moralny i fizyczny człowieka, społeczeństwo i kultura, region i Polska,
- wygłasza z pamięci fragmenty prozy i poezji, próbuje podkreślić głosowo ich najważniejsze treści.

Na poziomie ponadpodstawowym uczeń:

- wykorzystuje argumenty poparte odpowiednimi przykładami w celu przekonania innych do własnego stanowiska w dyskusji,
- posługuje się odpowiednio dobranymi figurami retorycznymi podczas wygłaszania przemówienia,
- formułuje i komentuje podsumowanie dyskusji,
- nagrywa wywiad z osobą rzeczywistą według przygotowanego planu (uczeń w roli dziennikarza),
- wprowadza cytaty do przemówienia,
- interpretuje głosowo teksty wygłaszane z pamięci,
- analizuje i ocenia wypowiedzi innych osób pod względem zawartości merytorycznej i poprawności językowej oraz artykulacyjnej.

PISANIE

Na poziomie podstawowym uczeń:

- redaguje poprawne logicznie teksty zgodne z tematem, o przejrzystej kompozycji, prawidłowe pod względem stylistycznym i językowym, ortograficznym

i interpunkcyjnym, w tym przede wszystkim: urozmaicone kompozycyjnie i fabularnie opowiadanie, opis przeżyć i sytuacji, zróżnicowany stylistycznie i funkcjonalnie opis zwykłych przedmiotów i dzieł sztuki, charakterystykę postaci literackiej, filmowej lub rzeczywistej, sprawozdanie z lektury, filmu, spektaklu i ze zdarzenia z życia, rozprawkę, podanie, życiorys, CV, list motywacyjny, dedykację,

- redaguje list prywatny i oficjalny, kartkę z dziennika i pamiętnika, zaproszenie i ogłoszenie,
- sporządza plan ramowy i szczegółowy tekstu,
- tworzy plan twórczy własnej wypowiedzi,
- zamienia mowę zależną na niezależną i odwrotnie,
- redaguje streszczenie tekstu literackiego, w którym zastosowano inwersję czasową fabuły, i dłuższego tekstu popularnonaukowego,
- zapisuje wywiad z osobą rzeczywistą lub fikcyjną,
- porównuje postaci literackie i rzeczywiste (ich charaktery, usposobienia, postawy),
- przedstawia logiczną argumentację w wypowiedzi poruszającej tematykę miłości, przyjaźni, śmierci, cierpienia, nadziei, religii, samotności, inności, poczucia wspólnoty, solidarności, sprawiedliwości,
- krytycznie omawia poszczególne elementy tekstów kultury, stosuje odpowiednio dobrane środki wyrazu, uwzględnia w analizie specyfikę tekstu kultury przynależnych do następujących rodzajów sztuki: literatura, teatr, film, muzyka, sztuki plastyczne, sztuki audiowizualne,
- zbiera i porządkuje argumenty według ich ważności,
- wzbogaca opowiadanie opisem, stosuje mowę zależną i niezależną,
- charakteryzuje postać rzeczywistą i literacką, porównuje postaci,
- dobiera do przemówienia odpowiednie cytaty spośród podanych,
- ze zrozumieniem posługuje się pojęciami dotyczącymi wartości pozytywnych i ich przeciwieństw oraz określa postawy z nimi związane, np. patriotyzm – nacjonalizm, tolerancja – nietolerancja, piękno – brzydota, a także rozpoznaje ich obecność w życiu oraz w literaturze i innych sztukach,
- omawia na podstawie poznanych dzieł literackich i innych tekstów kultury podstawowe, ponadczasowe zagadnienia egzystencjalne, np. miłość, przyjaźń, śmierć, cierpienie, nadzieja, wiara religijna, samotność, inność, poczucie wspólnoty, solidarność, sprawiedliwość,
- dąży do precyzyjnego wypowiadania się, w tym celu: świadomie dobiera synonimy i antonimy; poprawnie używa związków frazeologicznych; dostosowuje szyk wyrazów i zdań składowych do wagi, jaką nadaje przekazywanym informacjom; odpowiednio do celu wypowiedzi przekształca konstrukcje strony biernej i odwrotnie; zamienia formy osobowe czasownika na imiesłowy i odwrotnie, wykorzystuje partykuły do modyfikowania znaczenia wypowiedzi; wykorzystuje wiedzę z zakresu fleksji – m.in. stosuje poprawne formy odmiennych części mowy oraz poprawne formy wyrazów w związkach składniowych; używa czasowników dokonanych i niedokonanych; odpowiednich trybów i stron czasownika; wykorzystuje wiedzę z zakresu składni – w zależności od funkcji wypowiedzi uwzględnia zdania złożone podrzędnie i współrzędnie, zdania bezpodmiotowe, równoważniki zdań, wypowiedzenia z imiesłowowym równoważnikiem zdania,
- stosuje odpowiednie zasady interpunkcyjne,
- dokonuje starannej redakcji tekstu napisanego ręcznie i na komputerze (umiejętnie formatuje tekst, dobiera rodzaj czcionki według rozmiaru i kształtu, stosuje właściwe odstępy, wyznacza marginesy i justuje tekst, dokonuje jego korekty, jednocześnie

kontrolując autokorektę), poprawia ewentualne błędy językowe, ortograficzne i interpunkcyjne,

- operuje słownictwem z określonych kręgów tematycznych, m.in. rozwój psychiczny, moralny i fizyczny człowieka, społeczeństwo i kultura, region i Polska,
- jako odbiorca świadomie, odpowiedzialnie, selektywnie korzysta z elektronicznych środków przekazywania informacji, w tym z internetu.

Na poziomie ponadpodstawowym uczeń:

- stosując odpowiednie słownictwo, układa tekst reklamy, wypowiedź o charakterze informacji i komentarza, teksty o charakterze ironicznym; stosuje puentę,
- opisuje i interpretuje dzieło sztuki, uwzględnia w nich odpowiednie konteksty,
- stosuje w opowiadaniu elementy charakterystyki pośredniej bohatera, indywidualizuje język bohatera, a w opowiadaniu twórczym wprowadza elementy świata przedstawionego tworzące realia epoki, w której się toczy akcja, w opowiadaniu świadomie stosuje opis przeżyć wewnętrznych bohatera oraz charakterystykę postaci w celu wyjaśnienia motywów jej postępowania,
- redaguje rozprawkę, samodzielnie formułuje tezę lub hipotezę, przedstawia logiczną argumentację, ilustruje argumenty odpowiednimi przykładami i cytatami, np. z tekstów filozoficznych, łacińskie sentencje na poparcie prezentowanego stanowiska,
- recenzuje książkę, film, przedstawienie teatralne, uwzględniając środki wyrazu typowe dla danego tekstu kultury,
- redaguje sprawozdanie, np. z zawodów sportowych, z zastosowaniem typowych dla tego rodzaju relacji środków językowych,
- świadomie stosuje środki językowe zapewniające skrótowość streszczenia,
- stylizuje język listu na język dawnych epok, uwzględnia realia epoki,
- wzbogaca list, kartkę z dziennika, pamiętnika opisem przeżyć i charakterystyką,
- redaguje do gazetki szkolnej recenzję z dominującą częścią krytyczną,
- sporządza przypisy,
- przekształca tekst epicki w dramat,
- parafrazuje utwory znanych twórców,
- redaguje przemówienie na tematy związane z doświadczeniem życiowym i lekturą, świadomie stosując wybrane figury retoryczne i cytaty.

SZCZEGÓŁOWE KRYTERIA OCENIANIA DLA KLASY III

Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, który:

SŁUCHANIE

- uważnie słucha wypowiedzi innych osób w różnych sytuacjach komunikacyjnych i rozumie wysłuchane komunikaty,
- rozpoznaje wypowiedź argumentacyjną,
- odróżnia wypowiedzi publicystyczne i użytkowe od tekstów literackich,
- wymienia informacje zawarte w wysłuchanym tekście.

CZYTANIE TEKSTÓW PISANYCH I ODBIÓR INNYCH TEKSTÓW KULTURY

- czyta tekst poetycki i prozatorski, przestrzegając zasad interpunkcji, poprawnego akcentowania oraz intonacji,
- opisuje uczucia, które budzi w nim dzieło,
- określa problematykę utworu oraz jego główną myśl,
- przedstawia najistotniejsze treści wypowiedzi,
- wskazuje w tekście treści przenośne,
- określa wartość informacyjną tekstu,
- zna cechy liryki, epiki i dramatu,
- wymienia podstawowe cechy bajki, baśni, legendy, opowiadania, noweli, powieści, dziennika, pamiętnika, hymnu, fraszki, tragedii, komedii, ballady, komiksu,
- odróżnia fikcję realistyczną od fantastycznej,
- wskazuje tytuł, podtytuł utworu,
- wyróżnia w utworze wątek główny i poboczny, wskazuje bohatera głównego i tytułowego,
- wskazuje w utworze elementy tragiczne i komiczne,
- wskazuje podstawowe środki stylistyczne, przede wszystkim: metaforę, porównanie, powtórzenie, pytanie retoryczne, wyraz dźwiękonaśladowczy, rym,
- wskazuje elementy dramatu takie jak akt, scena, tekst główny, tekst poboczny, monolog, dialog.

MÓWIENIE

- nadaje swojej wypowiedzi odpowiedni sens,
- gromadzi argumenty na poparcie przyjętego stanowiska,
- prezentuje własne zdanie w rozmowie,
- opowiada,
- podejmuje próby charakterystyki postaci literackiej i rzeczywistej oraz autocharakterystyki,
- wygłasza z pamięci fragmenty poezji i prozy, stosując poprawną intonację i uwzględniając interpunkcję utworu,
- stosuje zasady etykiety językowej – wie, w jaki sposób zwracać się do rozmówcy w zależności od sytuacji i relacji łączącej go z osobą, do której mówi, zna formuły grzecznościowe, zna granice stosowności slangu młodzieżowego,
- przestrzega zasad etyki mowy.

PISANIE

- redaguje teksty zgodnie z tematem; stosuje się do podstawowych zasad poprawności wypowiedzi,
- komponuje opis, opowiadanie, charakterystykę, list prywatny i oficjalny, kartkę z pamiętnika i dziennika, sprawozdanie z lektury, filmu, rozprawkę,
- tworzy plan twórczy własnej wypowiedzi,
- sporządza plan ramowy i szczegółowy dłuższego tekstu,
- redaguje streszczenie tekstu popularnonaukowego, podanie, życiorys, CV, zaproszenie, ogłoszenie, list motywacyjny, dedykację,
- zapisuje wywiad z osobą fikcyjną i rzeczywistą,
- pisemnie wypowiada się na wybrane tematy poruszające tematykę miłości, przyjaźni, śmierci, cierpienia, nadziei, religii, samotności, inności, poczucia wspólnoty, solidarności, sprawiedliwości.

NAUKA O JĘZYKU

- stosuje wiedzę językową w zakresie:
  - fonetyki (zna cechy wymowy charakterystyczne dla swojego regionu),
  - słowotwórstwa i słownictwa (zna zasady tworzenia neologizmów, różne źródła pochodzenia związków frazeologicznych, zastępuje wyrażenia i zwroty dosadne eufemizmami),
  - fleksji (odróżnia wypowiedzenie z czasownikiem w stronie czynnej od wypowiedzenia z czasownikiem w stronie biernej, zauważa potrzebę korzystania ze słownika poprawnej polszczyzny lub słownika języka polskiego),
  - składni (odróżnia orzeczenie czasownikowe od orzeczenia imiennego, zdanie od imiesłowowego równoważnika zdania, zdanie pojedyncze od zdania złożonego),
  - języka jako tworu społecznego (zna różne rodzaje kodu – werbalnego i niewerbalnego, zna terminy *gwara* i *slang młodzieżowy*, wskazuje w tekście archaizmy, dostrzega różnicę między tekstem stylizowanym a napisanym w języku ogólnonarodowym),
- wykorzystuje podstawową wiedzę z nauki o języku do poprawnego zapisu.

Ocenę dostateczną otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania kryterialne na ocenę dopuszczającą oraz:

SŁUCHANIE:

- słucha wypowiedzi innych osób i podejmuje próby sporządzania notatek,
- rozumie wypowiedzi innych osób w takich sytuacjach komunikacyjnych, jak na przykład rozmowa, dyskusja, aktywnie w nich uczestniczy,
- odróżnia informacje o faktach od opinii,
- rozpoznaje różnice między fikcją a kłamstwem,
- rozpoznaje wypowiedzi o charakterze emocjonalnym i perswazyjnym,
- rozpoznaje intencje wypowiedzi (aprobatę, dezaprobatę, negację, prowokację),
- w wypowiedzi argumentacyjnej wskazuje tezę, argumenty, wnioski,
- rozróżnia gatunki publicystyczne takie jak artykuł, wywiad, reportaż.

CZYTANIE TEKSTÓW PISANYCH I ODBIÓR INNYCH TEKSTÓW KULTURY

- dobiera odpowiednią intonację i barwę głosu, stosuje się do zapisanej interpunkcji, aby podkreślić najważniejsze treści czytanego tekstu poetyckiego lub prozatorskiego,

- identyfikuje i określa treści symboliczne oraz przenośne,
- wskazuje w tekście środki stylistyczne z zakresu słownictwa, składni, fonetyki,
- omawia funkcje tytułu, podtytułu, motta, apostrofy, punktu kulminacyjnego w utworze,
- przypisuje czytany utwór do właściwego rodzaju literackiego,
- wskazuje cechy liryki, epiki i dramatu w balladzie,
- zna pojęcia satyra, karykatura, komizm,
- rozpoznaje czytany utwór jako baśń, bajkę, legendę, opowiadanie, powieść, przypowieść, pamiętnik, dziennik, nowelę, pieśń, hymn, fraszkę, tren, tragedię, komedię, dramat,
- rozpoznaje odmiany gatunkowe literatury popularnej: powieść lub opowiadanie obyczajowe, przygodowe, detektywistyczne, fantastycznonaukowe, fantasy,
- przedstawia propozycję odczytania konkretnego tekstu kultury i ją uzasadnia,
- ze zrozumieniem posługuje się pojęciami dotyczącymi wartości pozytywnych i ich przeciwieństw oraz określa postawy z nimi związane, np. patriotyzm
- – nacjonalizm, tolerancja – nietolerancja, piękno – brzydota, a także rozpoznaje ich obecność w życiu oraz w literaturze i innych sztukach,
- omawia na podstawie poznanych dzieł literackich i innych tekstów kultury podstawowe, ponadczasowe zagadnienia egzystencjalne, np. miłość, przyjaźń, śmierć, cierpienie, nadzieja, religia, samotność, inność, poczucie wspólnoty, solidarność, sprawiedliwość,
- operuje słownictwem z określonych kręgów tematycznych, m.in. rozwój psychiczny, moralny i fizyczny człowieka, społeczeństwo i kultura, region i Polska.

MÓWIENIE

- moduluje głos w celu nadania odpowiedniego znaczenia formułowanej wypowiedzi,
- porządkuje zebrane argumenty według ich ważności,
- wygłasza przemówienie według sporządzonego wcześniej planu,
- wypowiada się na temat wypowiedzi innych osób,
- wybiera spośród podanych cytatów najbardziej odpowiednie do wygłaszanego przemówienia,
- uczestniczy w dyskusji, stosując się do zasad kulturalnej rozmowy,
- wzbogaca opisem twórcze opowiadanie,
- charakteryzuje bohatera literackiego i rzeczywistego; sporządza autocharakterystykę,
- dąży do precyzyjnego wysławiania się, w tym celu: dobiera synonimy i antonimy; poprawnie używa związków frazeologicznych; próbuje dostosować szyk wyrazów i zdań składowych do wagi, jaką nadaje przekazywanym informacjom; odpowiednio do celu wypowiedzi przekształca konstrukcje strony biernej i odwrotnie; zamienia formy osobowe czasownika na imiesłowy i odwrotnie, wykorzystuje partykuły do modyfikowania znaczenia wypowiedzi; wykorzystuje wiedzę z zakresu fleksji – m.in. stosuje poprawne formy odmiennych części mowy oraz poprawne formy wyrazów w związkach składniowych; używa czasowników dokonanych i niedokonanych; odpowiednich trybów i stron czasownika; wykorzystuje wiedzę z zakresu składni – w zależności od funkcji wypowiedzi uwzględnia zdania złożone podrzędnie i współrzędnie, zdania bezpodmiotowe, równoważniki zdań, wypowiedzenia z imiesłowowym równoważnikiem zdania,
- wygłaszając z pamięci fragmenty poezji lub prozy, próbuje podkreślić głosowo najważniejsze treści tekstu.

PISANIE

- redaguje poprawne logicznie teksty o przejrzystej kompozycji, zgodne z tematem, prawidłowe pod względem stylistycznym, językowym, ortograficznym i interpunkcyjnym,
- dąży do precyzyjnego wypowiadania się, w tym celu: świadomie dobiera synonimy i antonimy; poprawnie używa związków frazeologicznych; dostosowuje szyk wyrazów i zdań składowych do wagi, jaką nadaje przekazywanym informacjom; odpowiednio do celu wypowiedzi przekształca konstrukcje strony biernej i odwrotnie; zamienia formy osobowe czasownika na imiesłowy i odwrotnie, wykorzystuje partykuły do modyfikowania znaczenia wypowiedzi; wykorzystuje wiedzę z zakresu fleksji – m.in. stosuje poprawne formy odmiennej części mowy oraz poprawne formy wyrazów w związkach składniowych; używa czasowników dokonanych i niedokonanych; odpowiednich trybów i stron czasownika; wykorzystuje wiedzę z zakresu składni – w zależności od funkcji wypowiedzi uwzględnia zdania złożone podrzędnie i współrzędnie, zdania bezpodmiotowe, równoważniki zdań, wypowiedzenia z imiesłowowym równoważnikiem zdania,
- samodzielnie opisyje dzieło sztuki,
- wprowadza do opowiadania elementy charakterystyki bohatera,
- przedstawia logiczną argumentację w wypowiedzi,
- porównuje postaci literackie lub rzeczywiste,
- redaguje różne typy listów,
- omawia krytycznie elementy tekstu kultury, stosując odpowiednio dobrane środki wyrazu,
- sporządza opis bibliograficzny,
- redaguje streszczenie tekstu literackiego, w którym zastosowano inwersję czasową fabuły.

NAUKA O JĘZYKU

- stosuje wiedzę językową w zakresie:
  - fonetyki (wymienia cechy wymowy charakterystyczne dla swojego regionu,
  - słotwórstwa i słownictwa (tworzy i zapisuje skróty, objaśnia najważniejsze skrótowce, klasyfikuje związki frazeologiczne według kryterium ich pochodzenia, wyszukuje eufemizmy w tekście), rozumie pojęcie stylu, rozpoznaje styl potoczny, urzędowy, artystyczny, naukowy,
  - fleksji (przekształca wypowiedzenia z czasownikiem w stronie czynnej na wypowiedzenia z czasownikiem w stronie biernej i odwrotnie, odróżnia formy odmiany wyrazów w mowie potocznej od form zalecanych przez słownik poprawnej polszczyzny),
  - składni (przekształca zdania z orzeczeniem czasownikowym na zdania z orzeczeniem imiennym, zdania złożone podrzędnie na wypowiedzenia z imiesłowowym równoważnikiem zdania, wydziela wypowiedzenia składowe w wypowiedzeniu wielokrotnie złożonym),
  - języka jako tworu społecznego (podaje przykłady kodu, wskazuje wyrazy o ograniczonym zasięgu i słownictwo ogólnonarodowe, wskazuje wyrazy gwarowe, archaizmy, rozpoznaje eufemizmy, wulgaryzmy, redaguje słownik gwary uczniowskiej).

Ocenę **dobrą** otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania kryterialne na ocenę dostateczną oraz:

SŁUCHANIE

- słucha i sporządza notatki,
- dostrzega logikę w wypowiedziach innych osób,
- krytycznie wypowiada się na temat wysłuchanego przemówienia, odwołując się do jego struktury i treści,
- podejmuje próby samodzielnego przeprowadzenia wywiadu.

CZYTANIE TEKSTÓW PISANYCH I ODBIÓR INNYCH TEKSTÓW KULTURY

- podejmuje próby interpretacji głosowej czytanego lub wygłaszanego utworu poetyckiego i prozatorskiego,
- określa funkcję środków stylistycznych w tekście,
- ocenia wartość informacyjną tekstu,
- rozumie funkcję szyku przestawnego w tekście,
- dostrzega w tekście ironię,
- definiuje cechy liryki bezpośredniej i pośredniej,
- rozpoznaje w tekście cechy epiki współczesnej, historycznej i fantastycznej,
- odnajduje potrzebne informacje w *Słowniku kultury antycznej* i *Słowniku terminów literackich*,
- odnajduje w słowniku języka polskiego wzory odmiany rzeczowników,
- posługuje się bibliografią,
- wyróżnia w tekście cechy charakterystyczne komiksu,
- wskazuje związki dzieła sztuki z historią i filozofią,
- dostrzega niejednorodności stylowe dzieła, wskazuje przykłady mieszania gatunków,
- znajduje w tekstach współczesnej kultury popularnej nawiązania do tradycyjnych wątków literackich i kulturowych.

MÓWIENIE

- podaje odpowiednio dobrane argumenty popierające prezentowane stanowisko,
- formułuje podsumowanie wyników dyskusji,
- układa charakterystykę porównawczą,
- nagrywa wywiad z osobą rzeczywistą według wcześniej przygotowanego planu,
- podejmuje próby interpretacji głosowej wygłaszanych z pamięci utworów poetyckich i prozatorskich,
- podejmuje próby oceny wypowiedzi innych kolegów i koleżanek według przyjętych kryteriów.

PISANIE

- opisuje dzieło sztuki i podejmuje próbę jego interpretacji,
- stosuje w opowiadaniu elementy charakterystyki pośredniej,
- redaguje rozprawkę na podany temat,
- redaguje charakterystykę porównawczą,
- wprowadza realia epoki w tekście odwołującym się do minionych epok,
- wzbogaca list, kartkę z dziennika, pamiętnika opisem przeżyć i charakterystyką,
- pisze recenzję,
- posługuje się stylem potocznym, urzędowym,
- stosuje normę wzorcową w swoich wypowiedziach.

NAUKA O JĘZYKU

- umiejętnie stosuje wiedzę językową w zakresie:
  - fonetyki (omawia cechy wymowy charakterystyczne dla danego regionu,
  - słowotwórstwa i słownictwa (tworzy i zapisuje skróty wchodzące w skład nazw własnych, dostosowuje formę czasownika do skrótownicy w wypowiedzeniu, rozróżnia związki frazeologiczne stałe, luźne i łączliwe, rozumie ich funkcję w tekście),
  - fleksji (porównuje wypowiedzenie z czasownikiem w stronie czynnej z wypowiedzeniem z czasownikiem w stronie biernej, wyszukuje poprawne formy odmiany wyrazów w słowniku poprawnej polszczyzny),
  - składni (omawia budowę wypowiedzi wielokrotnie złożonych, stosuje się do zasad interpunkcji w wypowiedzeniu złożonym, przekształca tekst w celu uniknięcia powtórzeń składniowych),
  - języka jako tworu społecznego (wyjaśnia przyczyny zaniku gwar, świadomie stosuje wyrazy o ograniczonym zasięgu w redagowanych tekstach, rozróżnia archaizmy oraz określa funkcję archaizacji w tekstach literackich).

Ocenę **bardzo dobrą** otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania kryterialne na ocenę dobrą oraz:

SŁUCHANIE

- aktywnie słucha wypowiedzi innych osób w różnych sytuacjach komunikacyjnych, a w szczególności podczas dyskusji; analizuje ich kompozycję, treść, poprawność stylistyczną i językową,
- ocenia wysłuchane przemówienie według samodzielnie opracowanych kryteriów,
- prowadząc samodzielnie wywiad według przygotowanego wcześniej planu, reaguje na wypowiedzi rozmówcy.

CZYTANIE TEKSTÓW PISANYCH I ODBIÓR INNYCH TEKSTÓW KULTURY

- interpretuje głosowo czytany tekst poetycki lub prozatorski,
- analizuje utwór na poziomie przerośnym i symbolicznym, w interpretacji uwzględnia konteksty, np. biograficzny, historyczny, kulturowy,
- tłumaczy aluzję literacką,
- posługuje się terminami: *liryka pośrednia* i *bezpośrednia*,
- porównuje cechy epiki współczesnej, historycznej i fantastycznej,
- posługuje się słownikami, leksykonami i encyklopediami specjalistycznymi, np. *Słownikiem kultury antycznej*, *Słownikiem terminów literackich* oraz słownikiem języka polskiego,
- wyszukuje potrzebne informacje w katalogu bibliotecznym,
- analizuje cechy reportażu, artykułu prasowego,
- omawia związki dzieła sztuki z historią i filozofią,
- analizuje niejednorodność dzieła literackiego i wyjaśnia absurdalności świata przedstawionego w grotesce.

MÓWIENIE

- przekonuje dyskutantów do wygłaszanych racji dzięki odpowiednio pogrupowanym i popartym przykładami argumentom,
- posługuje się odpowiednio dobranymi figurami retorycznymi podczas wygłaszania przemówienia,
- wprowadza cytaty do przemówienia,

- komentuje wynik dyskusji, ocenia racje dyskutantów pod względem merytorycznym,
- interpretuje głosowo wygłaszane z pamięci utwory poetyckie i prozatorskie przewidziane w programie nauczania,
- analizuje i ocenia wypowiedzi innych osób (treść, poprawność językową, intonacyjną i artykulacyjną).

PISANIE

- interpretuje treści symboliczne i metaforyczne dzieła sztuki,
- indywidualizuje język bohatera,
- w rozprawkach podejmujących tematy związane z historią, filozofią i sztuką wprowadza cytaty z tekstów filozoficznych i łacińskie sentencje na poparcie prezentowanego stanowiska,
- stylizuje język listu na język dawnych epok,
- pisze sprawozdanie, np. z życia klasy, szkoły, rodziny,
- sporządza przypisy do tekstów,
- parafrazuje utwory znanych twórców.

NAUKA O JĘZYKU

- sprawnie stosuje wiedzę językową w zakresie:
  - fonetyki,
  - słotwórstwa i słownictwa (stosuje w tekście skróty i skrótowce, wzbogaca wypowiedź związkami frazeologicznymi różnego pochodzenia, posługuje się eufemizmami),
  - fleksji (stosuje w tekście wypowiedzenia z czasownikiem w stronie czynnej i biernej w zależności od intencji nadawcy, dokonuje autokorekty w zakresie poprawności w stosowaniu form odmiany wyrazów),
  - składni (w zależności od sytuacji komunikacyjnej posługuje się w tekście wypowiedzeniem złożonym, imiesłowowym równoważnikiem zdania, analizuje i omawia budowę wypowiedzenia złożonego, przekształca je w celu uniknięcia błędów składniowych, bezbłędnie stosuje zasady interpunkcji wypowiedzeń złożonych),
  - języka jako tworu społecznego (wyjaśnia specyfikę języka na tle innych kodów, analizuje różne funkcje języka na wybranych przykładach, określa funkcję dialektyzacji, tworzy teksty stylizowane na gwarę uczniowską, stylizuje tekst na archaiczny).

Ocenę **celującą** otrzymuje uczeń, który spełnia wymagania kryterialne na ocenę bardzo dobrą, a ponadto przejawia umiejętności w zakresie przykładowo podanych zagadnień:

SŁUCHANIE

- samodzielnie analizuje i interpretuje słuchany tekst pod względem celu wypowiedzi, środków perswazji oraz zabiegów artystycznych,
- ocenia wysłuchany tekst pod względem merytorycznym i poprawnościowym; stosuje kryteria oceny odpowiednio dobrane do celu wypowiedzi i intencji nadawcy,
- prowokuje różne sytuacje komunikacyjne, podtrzymuje kontakt z rozmówcą.

CZYTANIE TEKSTÓW PISANYCH I INNYCH TEKSTÓW KULTURY

- czyta, samodzielnie analizuje i interpretuje różne teksty literackie i inne teksty kultury, uwzględniając ich cechy gatunkowe, znaczenie metaforyczne i symboliczne, konteksty interpretacyjne oraz intencję nadawcy wypowiedzi,

- porównuje i klasyfikuje informacje wyszukane w różnych źródłach,
- recenzuje przeczytane utwory literackie, rzeczowo i logicznie uzasadnia swoje zdanie.

MÓWIENIE

- świadomie uczestniczy w różnych sytuacjach komunikacyjnych, posługując się wieloma środkami wyrazu,
- wykazuje się oryginalnością oraz artyzmem interpretacji głosowej wygłaszanego z pamięci tekstu prozatorskiego lub poetyckiego,
- krytycznie i rzeczowo ocenia wypowiedzi własne i innych osób, przejawia szczególną dbałość o kulturę słowa.

PISANIE

- sprawnie redaguje teksty, zachowując cechy gatunkowe i stylistyczne różnych typów wypowiedzi oraz dbając o poprawność zapisu, bezbłądność językową i stylistyczną,
- redaguje teksty krytyczne na temat utworów literackich i innych tekstów kultury,
- podejmuje próby własnej twórczości literackiej.

NAUKA O JĘZYKU

- świadomie stosuje wiedzę w zakresie treści przewidzianych programem nauczania fonetyki, słowotwórstwa, fleksji, składni, wiedzy o języku jako tworze społecznym,
- samodzielnie poszerza wiedzę językową, badając różne źródła informacji.

Elżbieta Lewandowska